

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Střední Evropa, "nepřítel za branami" a revitalizace
vlastenectví**

Jan Homolka

Plzeň 2019

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Politologie

Diplomová práce

**Střední Evropa, "nepřítel za branami" a revitalizace
vlastenectví**

Jan Homolka

Vedoucí práce:

Doc. PhDr. Přemysl Rosůlek, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2019

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2019

Rád bych touto cestou poděkoval vedoucímu své diplomové práce Doc. PhDr. Přemyslu Rosůlkovi, Ph.D. za jeho užitečné rady a za čas, který věnoval konzultacím mé práce.

Obsah

1. Úvod	7
1. 2. Metodologická část	10
2. Teoretická část	15
2. 1. „My“ vs. „Oni“ – Teorie sociální identity	15
2. 2. Národ a národní identita jako instrumentální sociální konstrukt	17
2. 3. Xenofobie, rasismus, předsudky	23
2. 4. Islamofobie	26
2. 5. Konceptualizace kritérií pro konstrukci skupin „My“ a „Oni“	30
3. Analytická část – komparace České a Slovenské republiky	32
3. 1. Soudobá islamofobie v kontextu Visegrádské čtyřky	32
3. 2. Vstupní data před analytickou částí	36
4. Česká republika	39
4. 1. Stručný historický kontext „My“ vs. „Oni“ v České republice	39
4. 2. Česká republika – analýza a interpretace dat	41
4. 3. Česká republika – dílčí shrnutí a kategorizace dat	58
5. Slovenská republika	62
5. 1. Stručný historický kontext „My“ vs. „Oni“ na Slovensku	62
5. 2. Slovensko – analýza a interpretace dat	63
5. 3. Slovensko – dílčí shrnutí a kategorizace dat	77

6. Závěrečná komparace České a Slovenské republiky	81
6. 1. První výzkumná otázka	82
6. 2. Druhá výzkumná otázka.....	85
6. 3. Třetí výzkumná otázka.....	89
7. Závěr.....	90
8. Zdroje	92
9. Resumé	102
10. Přílohy	103

1. Úvod

Problematika migrační krize z Blízkého Východu a Severní Afriky pronikla do všeobecné politické diskuze, ale i společenské, v druhé polovině roku 2015. V tomto období se výrazně zvýšila aktivita migrantů, kteří se snažili dostat do Evropy, zejména do západních států. Projevem, který je úzce spjat s tematizováním migrační krize a potencionálním příchodem většího počtu muslimů do Evropy, je nárůst politické relevance nacionalistických či krajně pravicových populistických stran napříč Evropou. S tím je spojena nutnost ostatních politických aktérů, pro které dříve migrace nebo národ nebyly problémem, na tyto nové strany a jejich témata reagovat, což se následně projevilo rámováním těchto témat u téměř všech politických stran napříč politickým spektrem.

Výjimkou nezůstaly ani české a slovenské politické strany, které problematiku národa a jeho potencionálního ohrožení migrací, muslimy a islámem začaly po přelomu roku 2015 tematizovat také. V posledních letech, ve kterých se stala migrační krize stabilním politickým tématem, se v České i Slovenské republice markantním způsobem zvýšilo zastoupení islamofobních názorů a postojů napříč společnostmi těchto států. Právě nárůst islamofobních tendencí v české a slovenské společnosti se zdá být paradoxní vzhledem ke skutečnosti, že migranti ze Severní Afriky a Blízkého Východu do těchto států nepřicházejí a stávající muslimská komunita na území Česka a Slovenska je jedna z nejmenších v Evropě, ne-li nejmenší, zatímco míra nevraživosti k muslimům je uvnitř těchto států nejvyšší.

Cílem této diplomové práce je zjistit, jakým způsobem probíhá konstrukce českého a slovenského národa relevantními politickými elitami ve vztahu k soudobé evropské migrační krizi a rozklíčovat hlavní rozdíly mezi nimi. Práce je rozdělena do tří vzájemně propojených segmentů. Jedná se o teoretickou část, analyticko-interpretativní část a jako poslední je v práci zahrnuta komparace

České a Slovenské republiky optikou konstrukce národa a migrační krize jako potencionální anebo reálné hrozby.

V teoretické části práce je vysvětlován vznik skupin „My“ a „Oni“ ve společnosti a s nimi spojený výskyt předsudků a následné využívání těchto předsudků politickými elitami ve snaze mobilizovat obyvatelstvo a získat větší podíl na moci za pomoci vyvolávání strachu např. z muslimů. Dále jsou konceptualizovány pojmy jako rasismus, xenofobie a předsudky. Jejich definování je využito pro účely konstrukce definice islamofobie, která je co nejvíce využitelná pro účely praktické části. Jako poslední si v této části práce stanovuji kritéria na základě představených teoretických konceptů, podle kterých budou data z analyticko-interpretací části posuzována v následných dílčích shrnutích a závěrečné komparaci.

V praktické části se nejdříve zabývám islamofobií v kontextu Visegrádské čtyřky se zaměřením na Českou a Slovenskou republiku. Na tuto pasáž navazuje uvedení demografických faktů ohledně obou zemí, které jsou důležité pro obsah práce. Před každou zkoumanou zemí je stručný historický exkurz vnímání skupin „My“ a „Oni“, ve kterém je zejména poukázáno na fakt proměnlivosti percepce „těch druhých“. Následně plynule přecházím k analyticko-interpretací části, ve které jsou představena a interpretována data získaná skrze vyhledávání klíčových slov, které jsou stanoveny v metodologické části práce. Za každou zkoumanou zemí je kapitola věnující se dílčímu shrnutí země ohledně konstrukce národa a migrace jako hrozby, ve které jsou zvolena kritéria, na základě poznatků z analyticko-interpretací části, přiřazena buď k České republice anebo Slovensku.

V poslední části jsou komparovány Česká a Slovenská republika na základě přiřazených kritérií a hlubších rozdílů, které vyplývají z analyticko-interpretací části. Závěrečná komparace a interpretace výsledných

dat slouží k zodpovězení tří výzkumných otázek (taktéž uváděny jako VO1, VO2 a VO3), které jsou stanoveny v metodologické části práce.

Práce se skládá ze dvou odlišných pramenů zdrojů, které jsou použity k dosažení cíle práce. Zdroje pro teoretickou část se skládají zejména z odborných článků, knih a několika internetových zdrojů, které svým obsahem dopomohli ke konstrukci kritérií. Zdroje pro praktickou část se skládají za prvé z předvolebních programů všech stran, které byly ke stažení anebo dostupné na webu v PDF formě. Druhým pramenem dat jsou příspěvky na Facebooku politických stran a jejich předsedů. V menší míře se poté vyskytují průzkumy veřejného mínění, které jsou hlavně vztaženy k částem práce, ve kterých jsou Česká a Slovenská republika charakterizovány z demografického hlediska. Podrobnější popis postupu rozvádím hned v následující kapitole zaměřené na metodologickou část.

1. 2. Metodologická část

Komparace konstrukcí českého a slovenského národa a jejich ohrožení v kontextu soudobé migrační krize je založena na obsahové analýze dvou kvalitativně odlišných zdrojů informací, a to předvolebních programů a aktivit relevantních politických aktérů na Facebooku, kteří jsou blíže specifikováni v následujícím textu.

Prvním pramenem zdrojů jsou předvolební programy do Poslanecké sněmovny z roku 2017 a předvolební programy do Slovenské národní rady z roku 2016 všech politických stran, které získaly v daných volbách mandát. Za předvolební program v této práci považuji jen a pouze program, který je umístěn anebo ke stažení ve formátu PDF na internetových stránkách jednotlivých stran. Tyto programy jsou poté nazírány optikou vykreslování národa, migrace, migrantů, islámu, tedy ve smyslu „My“ vs. „Oni“ v kontextu soudobé migrační krize. Předvolební programy jsou do této práce zvoleny, jelikož se domnívám, že se jedná o stabilnější a formálnější platformu politických stran ve stanovování kurzu svých politik, názorů či idejí.

Za druhý pramen zdrojů je považován sdílený obsah na facebookových profilech všech politických stran a jejich předsedů přítomných v parlamentech po volbách z roku 2016 a 2017, který lze použít k prohloubení zjištěných informací z programů a to z důvodu předpokladu, že platforma sociální sítě nemusí oplývat formalitou jako u výše zmíněných předvolebních programů, a také je aktuálnější a flexibilnější v reakcích na určité problémy. Výzkum sdíleného obsahu je zaměřen v České republice na období mezi 1. 9. 2017 – 31. 12. 2017 a na Slovensku na období mezi 1. 1. 2016 – 31. 5. 2016, tedy dva měsíce před volbami a dva měsíce po volbách do zákonodárných orgánů. Tento časový rozptyl je zvolen kvůli předpokladu zvýšené aktivity jednotlivých aktérů na sociálních sítích kvůli blízkosti voleb. Do práce jsou, jak je již zmíněno v předchozím textu, také kromě stranických profilů zahrnuty i profily předsedů

stran a to z důvodů stále narůstající personalizace politiky a také možnosti prohloubení výzkumu o další důležitou dimenzi. Za předsedu strany je považován ten, který ve zkoumaném období daný úřad zastával. Facebook a předvolební programy jsou následně komparovány z hlediska jejich obsahu, zda se nějakým zásadním způsobem neliší a nemění, tak rámování zkoumané problematiky.

Tabulky č. 1 a 2¹ shrnují celkový počet sledujících uživatelů pro stranu a předsedu. Je zřejmé, že u některých stran je jasný apel ze strany facebookové komunity na lídra, zatímco jinde je zřejmá orientace na stranu. Rozdílným mezi českým a slovenským prostředím sociálních sítí je počet slovenských předsedů stran, kteří v době výzkumu neměli facebookový profil. Jedná se o čtyři předsedy, zatímco v České republice jen dva předsedové neměli a do teď nemají facebookový profil.² Sledovanost profilů jednotlivých předsedů se výrazně liší napříč politickým spektrem, ale ve čtyřech případech (Andrej Babiš, Tomio Okamura, Boris Kollar, Bugár Béla) převyšoval počet sledujících předsedy nad počtem sledujících celé strany. U prvních třech zmíněných se jedná o to, že strana je vystavěná kolem jejich osoby, u posledního zmíněného není důvod zřejmý.

Facebook jako platforma vhodná pro výzkum byl zvolen i z důvodu jeho přesahu do české a slovenské společnosti. Potencionálních českých uživatelů Facebooku je bezmála pět miliónů, což tvoří téměř polovinu české společnosti. Slovenských uživatelů Facebooku je okolo 2, 2 milionů. Poměrově vychází, jak na Slovensku, tak v České republice, že Facebooku používá okolo 50 % občanů. S tím je spojen i úbytek tištěných médií na úkor nárůstu čtenosti, sledování tzv. multimediálního byznysu, který kombinuje tištěná média popř. se sociálními sítěmi a internetem obecně (ČTK 2018, Unie vydavatelů 2018, Statista 2019).

¹ Pokud nejsou tabulky uvedené přímo v textu, jsou k nalezení v sekci práce Přílohy.

² Ivan Bartoš profil na Facebooku má, ale není veřejný.

Každopádně si uvědomuji, že tato čísla jsou nanejvýš orientační, protože není možné rozpoznat tzv. *fake* profily či profily, které jsou již neaktivní.

Analýza obsahu je postavena na vyhledávání klíčových slov, u kterých jsem se domníval, že co nejlépe rozklíčují vnímání národa, migrace či migrantů mnou zvolenými politickými elitami. Zprvu jsem zvolil jen několik klíčových slov: národ, migrant, imigrant, migrace, imigrace, uprchlíci, islám. Každopádně s postupem času byla tato základna klíčových slov rozšiřována i kvůli postupujícímu výzkumu a odhalování struktury, toho jak jsou skupiny „My“ a „Oni“ vykreslovány. Ve finální podobě se jedná o slova, která jsou uvedena v boxu č. 1.

Box č. 1: Klíčová slova

<národ>, <lid>, <hodnoty>, <identita>, <křesťanství>, <náboženství>, <symboly>, <kořeny>, <migrace>, <imigrace>, <islám>, <muslim>, <uprchlík>, <nelegální>, <nezákonná>, <terorismus>, <útok>, <civilizace>, <Evropa>, <EU>, <Západ>, <Východ>

Jednotlivá slova jsou vyhledávána i jako jejich kombinace anebo jen kořeny těchto slov. Zpracování dat u slovenských zvolených aktérů si vyžadovalo modifikaci klíčových slov, tedy jejich převedení do slovenštiny. Každopádně vzhledem ke zvolené metodě a manuálnímu zpracování jak programů, tak i facebookových profilů je možné, že mohlo dojít k menším odchylkám v kvantitativních částech práce, např. u zjišťování počtu příspěvku apod. Pokud jsou výroky či obsah některých příspěvků nebo částí programů opakujícího se charakteru, tak jsou z práce vynechány anebo uvedeny pouze formou příkladů, tak aby co nejlépe vykreslily postoj daného aktéra ohledně zkoumané problematiky.

Cílem práce je zjistit, zda a jakým způsobem dochází v rámci českých a slovenských politických stran a jejich předsedů ke konstrukci národa, národní

identity či jejich hodnot jako ohrožených ve vztahu k migrační krizi a tyto konstrukce porovnat a zjistit hlavní rozdíly. Tohoto cíle dosáhnou skrze zodpovězení na tři výzkumné otázky. První dvě jsou striktně vztaženy k tématu a jsou na sebe úzce navázány. Odpovědi na tyto otázky rozklíčují charakter a vztah mezi skupinami „My“ a „Oni“ v českém a slovenském kontextu tvorby národních identit. Třetí výzkumná otázka je na rozdíl od prvních dvou vztažena ke zvoleným pramenům informací a blíže specifikuje výběr právě těchto dvou rozličných pramenů zdrojů.

VO1: *„Jaké jsou rozdíly v konstrukci českého a slovenského národa vybranými politickými elitami v kontextu soudobé migrační krize?“*

V rámci této výzkumné otázky je zodpovídáno na to, jakým způsobem je český a slovenský národ vybranými politickými elitami vykreslován a jaké jsou hlavní rozdíly v těchto konstrukcích. Výzkum je zaměřen zejména na způsob, jakým je národ konstruován, tedy jaké jsou jeho základní hodnoty, prameny či kořeny a jaké kvalitativní atributy jsou slovenským a českým občanům přisuzovány. Také je vnímán důraz na konstrukci českého a slovenského národa jako svébytného národního státu anebo zda je vnímán v konotacích širšího civilizačního okruhu, např. evropského, západního či křesťanského apod.

VO2: *„Jaké jsou rozdíly v konstrukci aspektů ohrožující slovenský anebo český národ vybranými politickými elitami v kontextu soudobé migrační krize?“*

V rámci této výzkumné otázky je zkoumána percepce soudobé migrační krize zvolenými politickými elitami. Stejně jako u přechozí otázky je hlavní zaměření výzkumu na rozdílnosti, ke kterým dochází během konstrukce ohrožení národa. Zejména se jedná o prezentování migrace jako hrozby pro národ, ztotožňování migrantů s muslimy, islámem a terorismem. V souvislosti s touto výzkumnou otázkou je také posuzováno, zda se percepce migrace pojí

s používáním předsudků vůči muslimům, ve smyslu islamofobie. U používání islamofobie je také posuzováno, zda její charakter nese známky rasismu či xenofobie. Ve vztahu ke konstrukci předsudků je posuzováno, zda jsou migrantům, potažmo v tomto pojetí muslimům přisuzovány kvalitativně odlišné vlastnosti, které jsou v rozporu či nekompatibilní s vlastnostmi, které jsou přisouzené Čechům či Slovákům v procesu konstrukce českého či slovenského národa.

VO3: *„Liší se od sebe obsahově předvolební programy politických stran a příspěvky sdílené na Facebooku?“*

V rámci odpovědi na tuto otázku zodpovím, zda se obsah, který je vztažen k předchozím dvěma výzkumným otázkám, předvolebních programů jednotlivých relevantních českých a slovenských politických elit liší od obsahu, který je aktéry ze stejné strany sdílen na Facebooku.

V rámci této práce jsou pojmy jako migrant, imigrant, uprchlík používány výhradně k pojmenování takto označených osob ze Severní Afriky a Blízkého Východu, pokud nebude v kontextu použití těchto pojmů uvedeno jinak. S ohledem na to, že není nikterak více ustáleno odkazování na facebookové příspěvky, tak je v této práci odkazováno v textu formou (Aktér X 21. 4. 2017). Ve zdrojích je poté uveden jako Aktér X [Facebook] Název aktéra na Facebooku a odkaz, na kterém je aktér na sociální síti k nalezení.

2. Teoretická část

2. 1. „My“ vs. „Oni“ – Teorie sociální identity

Většina západních zemí se v posledních desetiletích potýká s narůstající etnickou diverzitou v jejich společnostech. Příčinou těchto změn je, mimo jiné, proměna v meziskupinových vztazích a s tím je i spojený nárůst předsudků mezi nimi, což se může projevovat například antiimigračními náladami či tenzí mezi rozdílnými etniky na území jednoho státu (Callens – Mauleman – Valentova 2015: 2). Tato problematika meziskupinových konfliktů může být nazírána vícero teoriemi. Může se jednat o teorie, které se snaží teoretizovat možná řešení pro snížení tenzí ve společnostech způsobené skupinovými konflikty anebo o teorie, které se snaží popsat, jak vůbec meziskupinové konflikty, předsudky, etnocentrismus apod. vznikají. Tato práce je zaměřena na druhý typ teorií, tedy na teoretický přístup, který se snaží osvětlit samotný vznik jednotlivých skupin v etnicky diverzifikovaných společnostech, a s tím i spojený výskyt předsudků, ponižování apod. Tyto teorie, které vysvětlují vznik předsudků směrem ze společnosti, jsou psychologického rázu, každopádně za cílem osvětlit samotný původ předsudků jsou zařazeny do teoretické části práce.

Teoretických přístupů k problematice utváření skupin je více, např. Teorie sociální identity (Tajfel – Turner 1986), teorie meziskupinové hrozby (Stephan – Stephan 1999), teorie managementu teroru (Solomon, Greenbegr, Pyszczynsku 1991) a teorie sociální reprezentace (Moscovici – Duveen 2000). Společným jmenovatelem těchto teorií je předpoklad, že lidé mají tendenci hodnotit svou vlastní skupinu mnohem pozitivněji než skupinu jinou. Tato tendence je nazývána jako meziskupinová předpojatost, která je hlavní determinantem meziskupinového chování. Toto meziskupinové chování je poté založeno na etnocentrismu, který se projevuje černobílým viděním světa složeného ze skupin, kdy skupina vlastní jedince je považována za superiorní. Od tohoto faktu je poté odvozováno veškeré hodnocení skupin, do kterých jedinec nenáleží.

Každopádně nejvíce renomovanou i citovanou teorií ohledně tvoření skupiny je Teorie sociální identity (dále TSI) od Henriho Tajfela a Johna Turnera. I z těchto důvodů jsem tuto teorii zvolil jako prostředek k osvětlení výše zmíněného fenoménu utváření antagonistických skupin ve společnosti (Cinnirella 2014: 253).

TSI je založena zejména na zkoumání socio-kognitivních procesů, které ovlivňují dynamiku tvoření skupin. Jedná se tedy více méně o psychologický přístup k procesu utváření skupin ve společnostech (Tajfel 1981:128). Premisou této teorie je, že jednotlivec definuje svou vlastní identitu na základě své sounáležitosti s určitou sociální skupinou. Tato sebeidentifikace se skupinou má vést k ochraně a posílení své vlastní identity (Islam 2014: 1781). Zdrojem konstrukce těchto skupinových anebo individuálních identit jsou sociální kategorie, kdy těmi mohou například být náboženství, etnicita anebo gender (Al Raffie 2013: 76). Jedná se o velmi široké ideově-hodnotové prameny, ze kterých vyplývají jednotlivé menší i větší skupiny, např. rodina, fotbalový tým, třídní příslušnost anebo národ. Takto vytvořené skupinové identity vnášejí smysl do života jednotlivců a pomáhají jim s odpovědí na otázku, kam ve světě patří (McLeod 2008).

Každopádně mnohem důležitějším aspektem TSI je důraz na meziskupinový konflikt, který je přímým důsledkem sebe-identifikování jedinců právě na základě identit jednotlivých skupin, které vyplývají ze širších sociálních kategorií. Z tohoto meziskupinového konfliktu vyplývají dvě, někdy až antagonistické skupiny, nazvané „My“ a „Oni“. Tato označení odkazují na to, kdo je členem skupiny a kdo není (Tajfel – Turner 1986: 19-22). Dichotomie členů a nečlenů povětšinou vzniká skrze předsudky a stereotypy, které jsou spojovány se skupinou „Oni“, na základě jejich předpokládané sounáležitosti s jinou sociální kategorií. Může se jednat o stereotypy založené na kultuře, náboženství či etnicitě, ale i o stereotypy, které nemají reálný základ.

Analogicky se spojováním skupiny „Oni“ s negativně vnímanými aspekty, jsou vyzdvihovány pozitivní aspekty skupiny „My“ jejími vlastními členy. Tento proces se děje na základě výše zmíněného vnímání jedince sebe sama jako člena určité skupiny. Skrze toto vnímání, kdy jedinec je považován za egoistického, se zdá být logickým vyzdvihování své vlastní skupiny, ergo své vlastní identity, na úkor skupin jiných (Tajfel 1981: 131-132).

V tomto ohledu je častým jevem, že skupiny „My“ a „Oni“ nejsou v žádné sociální interakci a ani mezi nimi neexistuje historický konflikt či nevraživost. Mezi skupinami nemusí být přítomný ani ekonomický boj o zdroje, a přesto se ony dvě skupiny budou rozlišovat, třeba i skrze spojování negativních konotací s druhou skupinou, zatímco jedinec vždy upřednostní v jakémkoliv odhledu svou skupinu (Tajfel – Turner 1986: 11-13). Důležitá je v tomto ohledu percepce ostatních skupin, jelikož skupina nemůže existovat sama o sobě, ale vždy vzniká v interakci s jinou skupinou. Když poté absentují relevantní důvody k tvoření dichotomie mezi skupinami, tak se rozhodujícím atributem pro hodnocení jiných skupin stávají předsudky a stereotypy, které jsou jim připisovány (Al Raffie 2013: 79).

2. 2. Národ a národní identita jako instrumentální sociální konstrukt

Teorie Henriho Tajfela a Johna Turnera osvětluje problematiku toho, jakým způsobem a proč vznikají skupinové identity, a jak je již zmíněno, je to více méně psychologický přístup k této problematice. Každopádně pro účel této práce je nutné zaměřit se na jeden specifický typ sociální identity a jejího využívání politickými aktéry. Tímto specifickým typem je národní identita. Zatímco z výše zmíněného textu vyplývá, že sociální identita je: „jedincovo uvědomění si objektivního členství ke skupině a psychologického mentálního spojení se

skupinou“³ (Mader – Scotto – Reifler – Gries – Isernia – Schoen 2018: 2; Tajfel 1981:128), tak národní identita je poté pocit sounáležitosti či svázanosti jedince s určitým národem.

Nejzvučnější doktrínou, která staví do svého jádra národ, je nacionalismus. Optikou této ideologie je svět nahlížen jako soustava jednotlivých národů, které jsou specifické svojí teritorialitou, etnicitou či individualitou skrze historii a jejich osudy (Smith 1991: 73-74). V tomto pojetí je poté nejlepší zřízením národní stát, který bude jednotný a bez menšin. Svět by poté měl být tvořený právě takovými národními státy. Každopádně realizace takového konceptu byla spíše hypotetická až utopistická, kdy projevem nemožnosti realizace takové státní jednoty může být chování některých národů bez vlastních států nepožadující svůj vlastní svrchovaný stát anebo rozmach multikulturalismu (Smith 1998: 76). Nacionalismus jako takový nemusí být jen a pouze ideologií, ale i procesem utváření a formování národů, významem jazyka a symbolů pro nacionalismus anebo může nacionalismus představovat politické či sociální hnutí s nacionalistickou představou světa (Smith 1991: 71-72). V soudobém kontextu tvorby národů a národních identit R. Brubaker pojednává o termínu civilizacionismus, který vyzdvihuje přechod od nacionalismu právě k civilizacionismu, ve kterém jsou národní identita a její kultura a symboly konstruovány v konotacích určitého širšího civilizačního okruhu, např. západního, evropského nebo křesťanského (Brubaker 2017: 3).

Ohledně konceptu národní identity a národa a jejich vzniku neexistuje žádná všeobecná shoda. Existují autoři, kteří zastávají primordiální pozice ohledně těchto dvou konceptů či autoři, kteří situují problematiku národní identity, sebeurčení a národa do modernismu. První zmínění autoři zastávají premisu, že národy a národní identity jsou biologického původu, s nadsázkou

³ “as an awareness of one’s objective membership in the group and a psychological sense of group attachment”

řečeno, jsou dány Bohem. Každopádně v této práci budu vycházet z opačného předpokladu, a to že národní identita či národ jsou zcela fenoménem moderní doby a jsou výsledkem sociálního konstruktivismu. S moderním pojetím se pojí i premisa, že nacionalismu i národním identitám předcházely státy, které výše zmíněné skupiny tvořily pomocí sociálního inženýrství. Tato změna byla vedena skrze krizi legitimacy státu, která byla způsobena situací před Velkou francouzskou revolucí, ale i s úpadkem relevance odvozování legitimacy krále či vůdce od Boha a nutnosti najít jiný zdroj legitimacy k vládnutí a mobilizaci obyvatelstva (Doty 1996: 241; Hobsbawm 1990: 10; Breuilly 1993: 374-375).

Nejblíže představě nacionalismu a vzniku národů optikou sociálního konstruktivismu je Benedict Anderson a jeho dílo *Imagined Communities* (1983). Prvním předpokladem jeho náhledu na nacionalismus je tvrzení, že existence národa je založena na imaginativní představě jednotlivce, který nikdy většinu lidí ze svého národa nepoznal, ale i tak oplývá nezlomnou představou sounáležitosti s ostatními členy národa a jejich kulturní spřízněnosti (Anderson 1983: 26).

Druhým důležitým předpokladem je, že existence národa je nutně interakcionistická, jelikož národ nemůže existovat ve vakuu, ale vzniká skrze existenci a posuzování kvalit ostatních národů. Existence národa je tedy limitována, ale i tvořena existencí ostatních národů, kdy není možná existence jednoho světového národa, například, že celá světová společnost bude tvořena homogenními křesťany (Anderson 1983: 6).

Každopádně ohledně nacionalismu ve vztahu ke tvorbě skupin „My“ a „Oni“ se v akademické sféře začalo nejvíce diskutovat až v posledním desetiletí dvacátého století. Za největší teoretiky této problematiky v té době lze považovat E. Hobsbawma a T. H. Eriksena. Zatímco B. Anderson popisoval víceméně tvorbu národních identit, tak E. Hobsbawm a T. H. Eriksen tvorbu národních identit vztahují například ke snahám o utvoření národního státu, přístupům k menšinám ze strany státu, etnickým konfliktům, separatismu, ale

i k rasismu, xenofobii a předsudkům obecně (Hobsbawm 1992: passim, Eriksen 1995: passim).

Vznik skupin „My“ a „Oni“ je jednoduchým procesem, jelikož charakterizování vlastní identity je skoro vždy spojeno nejen s existujícím národem ergo „My jsme Češi, Francouzi, Poláci, Slováci aj.“. Pro definování těch druhých poté postačí vědět, že nejsou jedni z „Nás“. To, že nespádají do skupiny „My“ je většinou spojeno s fyzickým vzhledem, barvou kůže, jazykem, kulturou, náboženstvím apod. To, co se halí do hávu národní xenofobie se dle E. Hobsbawma skoro vždy překrývá s jistou mírou rasismu. K tomuto tvrzení uvádí příklad cizokrajných restauračních zařízení, která nikomu více méně nevadí, ačkoliv jsou to například jídla z oblastí, odkud pocházejí etnika, proti kterým se skupina „My“ vymezuje (Hobsbawm 1992: 6-7). Tím pádem jim nevadí kultura, ale vadím jim cizinci nekompatibilní s obsahem skupiny „My“ na jejich území (příkladem může být velmi rozšířený prodej kebabu v České republice). Každopádně vztah rasismu a xenofobie je rozebírán až v další kapitole.

V kontextu nazírání národní identity a národa jako sociálních konstruktů, tvořených politickými elitami a státy, je nutné tyto konstrukce zdůvodnit, jelikož nelze předpokládat, že jejich vznik byl jen pouhou náhodou bez určitého zamýšleného cíle. V tomto směru doplním sociální konstruktivismus instrumentalistickým přístupem. Je možné předpokládat, že: „[...] etnické identity nejsou více významné než jiné typy identit; stávají se významnějšími poté, co se na ně odvolávají političtí aktéři podnikatelského typu v instrumentální honbě materialistických a politických benefitů [...]“ (Gurr 1994: 348). Jinými slovy se jedná o politické jednání, které konstruuje anebo spoluutváří národní identity za cílem většího zisku moci anebo jejího udržení. Každopádně s předpokladem, že etnická identita může existovat jen v prostředí, kde jsou i jiné etnické identity, jinak by koncept samotné etnické identity neměl smysl, tak

může docházet k tzv. etnickému násilí.⁴ Etnické násilí spočívá ve snaze elit, vykreslovat jasné distinkce mezi etniky, národy anebo jinak definovanými skupinami, ale stále za cílem získání většího podílu na moci skrze získání větší voličské základny anebo pravomocí. Tato taktika vede často k vykreslování jiného etnika, ale i prostě jiné skupiny jako bezpečnostní hrozby, kdy skrze toto tvrzení je možné dosáhnout větší mobilizace obyvatel a potencionálně větší moci na základě důrazu elit na národní identitu a její ohrožení, ať už je definováno jakkoliv (Fearon – Laitin 2000: 853-855).

V kontextu migrační krize, nejen v prostoru České republiky a Slovenska, se konstrukce ohrožené národní identity jinou skupinou může stát tématem, na které reaguje většina politických aktérů. Důvodem tohoto jednání může být optikou výše zmíněného přístupu snaha o zachování anebo získání politické moci, kdy snaha se tomuto tématu vyhýbat by mohla mít neblahé následky pro daného aktéra ve smyslu volebního zisku anebo preferencí. Ve spojitosti s migrační krizí jsou muslimové některými aktéry v systému vykreslováni jako hrozba pro národ, civilizaci, kulturu apod. Jsou zejména vnímáni pejorativně na základě jejich počtu, kdy se o nich může smýšlet jako o „invazivních druhých“. Často jsou politickými aktéry přirovnáváni například k záplavě, jakožto zdůraznění nebezpečí, které s sebou přinášejí pro společnost. Častým doprovodným jevem je i vykreslování jejich kultury jako nekompatibilní s kulturami jinými, zejména evropskými a i jejich vlastnosti jsou stavěny do opozice k těm evropským (např. jsou násilničtí, nepracují apod.). Obavy z této skupiny se poté můžou projevat ve společnosti i skrze pouhé varování před touto hrozbou elitami a to bez přítomnosti možného fyzického ohrožení touto cizí skupinou (Cohen 2011: xxii; Mudde – Kaltwasser 2017: 79-83). Reálným projevem konstrukce „invazivních druhých“ může být právě vnímání migrace ze severní Afriky a Blízkého Východu, jakožto nežádoucí a ohrožující

⁴ *Etnic violence*

společnost. Automaticky tito migranti bývají spojováni s islámem či radikálním islámem, i v případě, kdy se jedná například o křesťany z Iráku či Eritrei. Často jsou tito migranti považováni za ekonomické, kteří „Nás“ přišli obsadit, zatímco se pravděpodobněji jedná o utečence před válkou, chudobou atp. Projevem může být i vnímání migrantů ze zemí kulturně bližších sdílející hodnoty skupiny „Oni“, kteří jsou poté vnímáni, buď neutrálně anebo i pozitivně.

Otázkou ale zůstává „Jak to, že voliči politické strany, která proklamuje nesnášenlivost k jiným etnickým, kulturním či náboženským skupinám, jsou ochotni tuto stranu či aktéra volit a podporovat, zatímco si jsou této skutečnosti vědomi?“. Odpověď na tuto otázku, lze být implicitně nalezena v argumentaci Henriho Tajfela a Johna Turnera týkající se teorie sociální identity. V té stojí, že hlavním důvodem meziskupinových konfliktů je sebe-identifikace jedinců s určitou skupinou, protože vyzdvihováním své vlastní skupiny na úkor skupin jiných stoupá i prestiž identity jedince. Touto logikou lze nahlížet i na vnímání politických aktérů, jednajících na základě logiky etnického násilí, skupinou „My“. Její členové poté mohou kvůli výše zmíněnému principu, v tomto případě je sociální skupinou národ či národní identita, až iracionálně přehlížet či obhajovat zločiny, kterých se političtí aktéři dopustili, např. rasismus, xenofobie, genocida ve směru k jiným etnickým, kulturním, náboženským skupinám.

2. 3. Xenofobie, rasismus, předsudky

Xenofobie a rasismus jsou často zaměňované pojmy a to i z toho důvodu, že se často obsahově překrývají. Největší rozdíl je v tom, že rasismus je založen na vnímání rasových odlišností např. barvy kůže, typu vlasů, či tvaru obličeje, zatímco xenofobie je obecně založena na vnímání ostatních jako cizorodých prvků mimo komunitu anebo národ. Rasismus dále pracuje s myšlenkou, že jednotlivé vlastnosti člověka jsou rasově podmíněné (Charvát 2007: 51).

„Xenofobie popisuje postoje, předsudky a chování, které odmítá, vylučuje a často hanobí osoby, na základě jejich vnímání jako cizorodých prvků pro komunitu, společnost anebo národní identitu“⁵ (UNHCR 2001: 2).

„Rasismus je ideologický konstrukt, který řadí určitou rasu anebo etnickou skupinu do pozice moci nad ostatními na základě fyzických a kulturních atributů, stejně tak je tomu u ekonomických zdrojů, které také obsahují hierarchické vztahy, ve kterých dominantní skupina má kontrolu nad ostatními“⁶ (UNHCR 2001: 2).

Rasismus není čistě moderním fenoménem, i přesto, že jsou rasismus a rasové ideologie nejvíce spojované s obdobím nástupu Adolfa Hitlera k moci ve třicátých letech dvacátého století (Charvát 2007: 51). S konceptem rasy se ale pracovalo už mnohem dříve. Příkladem může být definice rasy od Immanuela Kanta z roku 1775: „Bílí a černí nejsou odlišné typy lidí, jelikož patří ke stejnému kmenu, a přesto jsou to dvě různé rasy“⁷ (Burleight – Wippermann 2015: 18). Později se přešlo k využívání konceptu ras, a to zejména v Německu, ale i ve Francii, jako hlavního hodnotícího prvku lidských vlastností. Tento vývoj rasového smýšlení byl podmíněn průmyslovou revolucí a s ní spojeným

⁵ „Xenophobia describes attitudes, prejudices and behavior that reject, exclude and often vilify persons, based on the perception that they are outsiders or foreigners to the community, society or national identity“

⁶ „Racism is an ideological construct that assigns a certain race and/ or ethnic group to a position of power over others on the basis of physical and cultural attributes, as well as economic wealth, involving hierarchical relations where the superior race exercises domination and control over others“

⁷ „Blacks and Whites are not distinct types of people, for they belong to one tribe, and yet to two different races“

sekularismem, který dal vzniknout přechodu od náboženského rasismu, který stavěl v hierarchii na vrchol křesťany, k rasismu biologickému. Biologický rasismus měl své jádro v předpokladu nadřazenosti bílé rasy nad rasami ostatními. Nutno podotknout, že v devatenáctém století byla, zejména v Evropě, tato myšlenka široce akceptována (Blaut 1992: 292). Tím vznikly teorie, a z toho vyplývající představy, o nadřazenosti jednotlivých ras a jejich nutné hierarchizaci. Tyto představy vyústily ve snahy o rasovou hygienu, genocidu anebo samotný holocaust během druhé světové války (Burleight – Wippermann 2015: 19). Každopádně záměrem této práce není konceptualizace rasových teorií a klasických teoretiků rasismu, ale konceptualizace jeho soudobé podoby.

Rasismus jako typ myšlení byl po druhé světové válce zdiskreditován a každý takový názor bývá většinou společností i elitami stigmatizován, alespoň ve veřejné sféře. Důvodů k tomuto úpadku biologického rasismu bylo několik. Prvním byl vznik kulturních teorií, ale celkově se jednalo o intelektuální progres, který podrobil koncept biologického rasismu kritice a zapřičil částečně i jeho odmítnutí. Druhým důvodem byl rozmach socialistického smýšlení, které hlásá egalitární přístup, ve kterém není místo pro rasy. Jako poslední důvod a pravděpodobně nejdůležitějším bylo odmítnutí nacismu po druhé světové válce a logický s tím i rasových teorií o nadřazenosti a podřazenosti ras (Blaut 1992: 293).

V souvislosti s výše uvedenými fakty bylo pro zastánce rasistických názorů nutné přijít s jinou strategií, jak v současném světě prezentovat nerovnost ras. Řešením této situace se stal kulturní rasismus, který nehlásá nerovnost ras, ale nerovnost kultur. Tím se vyhýbá možnosti, že by zastánce těchto názorů byl označen za rasistu. Ohledně kultur je proklamovaná jejich nekompatibilita a neslučitelná odlišnost s např. evropskou kulturou anebo civilizací. Každopádně nekompatibilita kultur je vždy směřována k jistému etniku, kdy v zásadě jde

o klasický rasismus, ale bez využití rasových kritérií. Kulturní rasismus se stává napříč Evropou nejrozšířenější formou rasismu. Na druhou stranu se začínají znovu objevovat biologické argumenty ohledně nerovnosti ras, které jsou více homogenní nežli rasové teorie z minulého století (Erel 2007: 8). Kulturní rasismus se většinou projevuje stereotypizací a předsudky vůči dané kultuře (např. Romové kradou, každý muslim je fundamentální atp.) a s ní spojeným etnikem, podobně jako je tomu u TSI. Taktéž je zde zastoupena větší míra xenofobie, předsudků či diskriminace. Diskriminace na základě rasy je pořád ožehavým tématem skrze všechny evropské státy, kdy v tomto případě nelze hovořit ani o kulturním rasismu skrze nemožnost posouzení něčí kultury podle fyzického vzezření (Kinnvall 2017: 1). Xenofobie se stala používanějším termínem kvůli historické diskreditaci rasismu. Dříve se tento pojem pojil například s antisemitismem, ale v současnosti je spíše spojován s islamofobií a migrací. Ve Střední Evropě dochází k marginalizaci migrantů právě skrze xenofobní předsudky ohledně ohrožení evropských národů a jejich demokratických hodnot. Příkladem může být v Německu používaný výraz *Ausländerfeindlichkeit*⁸, který je ale ve většině případů směřován proti Turkům na německém území (Baldwin 2017).

⁸ Strach z cizinců

2. 4. Islamofobie

Islamofobie jako pojem se dostala do širšího společenského a politického diskurzu poměrně nedávno, přibližně před dvaceti lety. Jedním z důvodů rozmachu nesnášenlivosti vůči muslimům mohl být pád železné opony a konec bipolárního světa. S rozpadem SSSR ztratil Západ v čele se Spojenými státy americkými úhlavního nepřítele a hrozbu pro západní státy. Dnes tuto roli nepřítele anebo spíše hrozby převzalo skoro čtyřicet milionů lidí, kteří dočasně anebo nastálo žijí mimo země svého původu, zejména ze Severní Afriky a Blízkého Východu. Tyto lidé jsou poté demonizováni jako falešní utečenci před válkou a jsou označováni jako nelegální a ekonomičtí migranti. Zdrojem těchto označení často bývají nadnárodní a národní rozhodovací a vládní tělesa. Každopádně tento nepřítel není ideologický, ale spíše mu je deskriptivně připisována chudoba a zaostalost. Skrze počet migrantů a vykreslení jejich negativních vlastností jsou poté vnímáni jako hrozba pro ekonomickou prosperitu Západu, ale i jeho států a jejich národních identit (Feket 2009: 19). Na druhou stranu styl prezentace muslimů jako přistěhovalců, ekonomické zátěže a potencionální hrozby vzešel z francouzské společnosti a jejího politického spektra, zejména v podobě protimigrační a protimuslimské kampaně Národní fronty pod vedením J. Le Pena. Vliv na toto vnímání a vlastně i na vznik kampaně Národní fronty, měly události spojené s novou generací dětí migrantů, kteří z Francie neodcházeli, ačkoliv se předpokládalo, že migrant přijde a odejde. Tím pádem vznikaly nové požadavky spojené např. s možností migrantských dětí chodit do školy apod. V obecné rovině se nejčastěji uvádí dvě události, které daly vzniku předsudkům vůči muslimům a oba dva se udály během roku 1989. První z událostí byl příchod tří dívek do francouzské školy v šátcích a druhou byla fatva na Salmana Rushdieho, kvůli jeho dílu Satanské verše (Rosůlek 2018: 1 – 2).

Islamofobie se podobně jako rasismus anebo xenofobie pojí s určitým typem předsudků. V tomto případě jsou předsudky brány jako: „[...] postoj, který favorizuje jednu skupinu před druhou a je založený anebo spojený s kognitivním vnímáním, které je ovlivněno nebo vedeno chováním (včetně komunikace), texty (médiá, rétorika) a politikou [...]“⁹ (Baldwin 2017). Problémem u islamofobie zůstává její nejasná konceptualizace, která činí složitějším tento pojem lépe a přesněji uchopit. Tuto situaci dělá obtížnějším i fakt, že islamofobie sama o sobě nejde zařadit mezi rasismus nebo xenofobii, jelikož není zřejmé, zda je zaměřena proti rase, kultuře, náboženství apod. Spojováním islamofobie s rasismem může každopádně přinést do jejího definování značné zmatení v podobě zaměňování například rasy a náboženství, kdy rasa je něco daného biologicky (pokud koncept rasy není úplně zavržen) a náboženství je něco, co si člověk vědomě může vybrat anebo nad ním uvažovat (Iqbal 2010: 575-578). Každopádně existuje nemálo pokusů o definování islamofobie. Nejstručnější z nich může znít takto: „Nevraživost nebo předsudky orientované proti islámu nebo muslimům, zejména využívané jako politická/ý síla/ nástroj“¹⁰ (Oxford Dictionary nedatováno). Právě pro stručnost této definice není možné, aby postřehla úplnou podstatu islamofobie, jelikož nezmiňuje zdroj ani formu nevráživosti vůči muslimům a už vůbec nereflektuje, zda se jedná o rasismus anebo xenofobii. Každopádně vyzdvihuje používání islamofobní rétoriky jako politického nástroje.

Kvůli těmto nejasnostem ohledně možné konceptualizace islamofobie jsou v akademické diskurzu dvě hlavní tendence jak na islamofobii nahlížet. První je přístup, který prosazuje islamofobii jako pojem zcela opustit (Halliday 1999: passim) a druhý přístup konceptualizuje islamofobii někde na pomezí rasismu a

⁹ „[...] attitude that favors one group over another, based on or related to cognitions, and both leading to and influenced by behaviors (including communication), texts (e.g., media, rhetoric), and policies [...]“

¹⁰ „Dislike of or prejudice against Islam or Muslims, especially as a political force“

xenofobie (Sivanandan 2006: 2). Každopádně existují i jiné přístupy, které konceptualizují pojmání a konceptualizaci islamofobie

V prvním případě se jedná o odmítnutí používání termínu islamofobie kvůli jeho nejasnosti, ale i nepřesnosti ve výkladu nevraživosti vůči muslimům, islámu apod. Halliday navrhuje používat spíše pojem anti-muslimský rasismus, který stanovuje jasné hranice jak fenomén nenávisti vůči muslimům rámovat. Ačkoliv se zdá, že islamofobie je zaměřena proti náboženství, tím pádem nemůže být rasistická, tak se ve finále jedná o rasové myšlení. Je to způsobeno tím, že i když se jedná o kritizování určitého náboženství, tak reálně dochází k jeho spojování s určitou etnickou skupinou, zde s muslimy (Halliday 1999: *passim*).

Druhý zmíněný přístup hovoří o islamofobii jako o xeno-rasistické. Hovoří o ní jako o rasismu, který ale není mířený proti lidem tmavší pleti z bývalých kolonií. Je zaměřen na nově vzniknuvší skupinu lidí, která musela opustit své země, byla vražděna a vykořeněna ze své kultury a nyní přichází k hranicím západní Evropy. Ačkoliv lídři a lidé na Západě tvrdí, že to není rasismus, tak to rasismus ve své podstatě je, jen je kvůli historii rasismus halen do hávu pouhého strachu z cizinců – xenofobie. Každopádně chování a hanobení, kterým si musí uprchlíci projít, než jsou vyhoštěni anebo ve společnosti segregováni, tak může být nazýváno xenofobií, ale nese všechny znak starého rasismu. Je to rasismus, který se zaměřuje na zubožené a chudé cizince, i kdyby byli bílé pleti (Sivanandan 2006: 2). Islám i muslimové jsou zde pojímáni jako monolitické a neměnné ohrožení Západu a jeho hodnot, zatímco se distancují od rasismu a islamofobie je hájena jako racionální. Muslimové a islám jsou považováni za *xenos* (cizí prvek), a zdá se být více než pravděpodobné, že jako kdysi jiná etnika a náboženství byla démonizovaná a vyobrazovaná jako bezprostřední hrozby, tak dnes tato nenávist a strach jsou směřovány proti muslimům a islámu (Sundstrom 2017: 70).

Více méně oba přístupy jsou kritické k pojmu islamofobie, zatímco první přístup od F. Hallidaye navrhuje používat anti-muslimský rasismus kvůli nejednoznačnosti termínu islamofobie, tak druhý přístup od A. Sivanandana je přístupem velmi kritickým k islamofobii a jejího pojetí jako xenofobní, kdy je to jen pouhým nástrojem Západu jak se tvářit humánně a zároveň hanobit a odmítat uprchlíky, nejen z muslimských zemí. Tento přístup připomíná rétoriku vycházející z pozic orientalismu. Každopádně není v mých silách sestavit obecně platnou definici islamofobie. Na místo toho si stanovím svou vlastní definici, která bude vycházet z předešlých stránek a bude odpovídat účelu této práce:

„Islamofobie je určitá forma předsudků, která jakýmkoliv způsobem hanobí, poškozují či diskreditují muslimy, jejich náboženství, symboly a instituce. Tyto předsudky jsou vedeny za účelem vyvolat strach a mobilizovat obyvatelstvo politickým aktérem za cílem většího zisku podílu na moci, ať už v legislativě nebo exekutivě v rámci státní moci. To vše pod záštitou logiky instrumentální konstrukce národní identity, jak je rozebíráno v předešlých kapitolách. Národní identita je konstruována jako ohrožena vším, co je spojené s muslimy a islámem, zatímco reálné ohrožení těmito „kulturně nekompatibilními“ prvky nemusí být fyzicky vůbec přítomné“.

V rámci analytické části se zaměřuji na to, jestli je islamofobie politickými elitami ve zkoumaných zemích využívána, a zda je tato islamofobie konstruována v rasových, kulturních či xenofobních konotacích. Taktéž jsou brány v potaz charakterové vlastnosti muslimů, které jsou používány při rámování islámu a muslimů jako „těch druhých“.

2. 5. Konceptualizace kritérií pro konstrukci skupin „My“ a „Oni“

V této závěrečné pasáži teoretické části stanovím kritéria, podle kterých budou data z analyticko-interpretací části práce kategorizována a následně využita k závěrečné komparaci mezi Českou a Slovenskou republikou v rámci konstrukce národa a jeho ohrožení, nepřítel ve vztahu k migrační krizi, potažmo islamofobii. Kritéria vycházejí z teorií a poznatků, které jsou uvedeny a vysvětleny v teoretické části práce.

Tabulka č. 3 je vztažena ke kritériím, které považuji za stěžejní při dichotomické konstrukci „My“ vs. „Oni“. Tabulka č. 3 a s ní spojená kritéria budou stejná jak pro Českou republiku, tak i pro Slovenskou republiku a to z důvodu závěrečné komparace a vyhodnocení podobností anebo rozdílností obou zemí v ohledu cíle práce. Jednotlivá kritéria, která jsou zkoumána při konstrukci skupin „My“ a „Oni“ jsou uvedeny v tabulce č. 3. Kritéria jsou koncipována tak, aby co nejlépe reflektovala tvoření výše zmíněné dichotomie a zároveň, co nejlépe umožnila komparaci mezi slovenským a českým národem a vnímání jejich ohrožení zvolenými politickými elitami ve zvoleném období.

Kritéria v kategoriích jsou stanovena jako potencionální možnosti konstrukce. U skupiny „My“ se jedná zejména o kritéria „Národní stát“ a „Civilizace“, ke kterým jsou poté jednotlivě Česká republika a Slovensko přiřazeny. Tato kritéria jsou založena na teorii R. Brubakera ohledně nacionalismu a civilizacionismu a vztahování národní identity k určité civilizaci. Následná kritéria „Kulturní hodnoty“ a „Náboženství“ jsou vztažena k tomu, zda je česká a slovenská identita konstruována v konotacích sekulárních hodnot např. pouze s odkazy na křesťanské kořeny anebo je vztažena přímo k náboženství jako víře, která je součástí národních identit, např. Jsme Poláci, ergo křesťané apod.

Skupina „Oni“ je vztažena primárně k islamofobii a současné migrační krizi. Kritéria jsou sestavena tak, aby zdůrazňovala, zda je migrační krize a s ní spojené problémy hrozbou přímo pro stát nebo je daný stát mimo primární ohrožení. Do těchto kritérií je řazen i obsah ohledně možných řešení migrační krize, která jsou politickými elitami nabízena, jelikož tato řešení jsou důležitými indikátory toho, jakým způsobem je migrační krize nahlížena jako hrozba. V rámci této kategorie je tříděn i obsah, který využívá islamofobii při rámování migrace, a zda je při tomto rámování využívána xenofobie anebo rasismus zaměřený na fyzické a vrozené vlastnosti migrantů anebo na kulturu.

Tabulka č. 3: Kritéria konstrukce „My“ vs. „Oni“

Skupina „My“ – národní identita		Skupina „Oni“ – hrozba
Národní stát		Hrozba pro stát
Civilizace		Hrozba pro mimo
Kulturní hodnoty		Využívání islamofobie?
Náboženství		Jiné hrozby?

Zdroj: Zpracováno autorem na základě teoretické části

3. Analytická část – komparace České a Slovenské republiky

3. 1. Soudobá islamofobie v kontextu Visegrádské čtyřky

Islamofobie se stala v posledních několika letech velmi tematizovanou problematikou napříč celou Evropou, ať už ve spojitosti s migrační krizí anebo s ní spojenými teroristickými útoky. Toto tvrzení lze nalézt u většiny autorů, kteří se zabývají, ať už islamofobií, nativismem, nacionalismem anebo i rasismem (Feket 2009: 1; Kalmar 2018: 389; Brubaker 2017: 2-3; Cohen 2011: xxii aj.). S vnímáním islámu a muslimů jako hrozby tomu není nikterak jinak ani ve státech Visegrádské čtyřky, tedy i v České republice a na Slovensku, které jsou ale specifické až paradoxní v určitých směrech ohledně islamofobie. Milníkem pro všeobecné nastolení debaty ohledně migrační krize a s ní spojenou islamofobií byla polovina roku 2015. Stalo se tak ve spojitosti s narůstajícím počtem migrantů a utečenců přicházejících do Evropy a kritickou situací ve Středomoří. Rozšíření této problematiky bylo v tomto období patrné, jak v České republice, tak i na Slovensku. Pro obě země bylo společným, že do té doby antiimigrační diskurz neměl nikterak velký dosah. Tato situace se s výše zmíněným rokem změnila a problematika migrační krize se stala tématem jak společenským, tak i politickým, kdy došlo k sekuritizaci toho tématu (Androvičová 2015: 319; Prokúpková 2018: 52).

Sekuritizace migrační problematiky se, zdá být až nelogická v zemích, kam migranti nepřicházejí. Na druhou stranu nastalá situace lze být chápána v širším kontextu jako důsledek např. globalizace, evropské integrace či celkově europeizace. Každopádně to může být bráno jako důkaz, že diskurz, ať už antiimigrační nebo jakýkoliv jiný, nemusí být pouhým odrazem reality, ale může realitu vytvářet (Androvičová 2015: 320).

V kontextu států Visegrádu jsou citelné především dva paradoxy, kdy se hovoří o islamofobii bez muslimů a o křesťanství bez víry (Kalmar 2018: 394). První zmíněný paradox vychází z předpokladu, že ve státech Visegrádské čtyřky

je silná podezíravost, ale vlastně i silný aspekt nevraživosti k islámu jako cizorodému prvku, zatímco počet islámských rezidentů je velmi nízký. Tato islamofobie je zdánlivě neopodstatněná, kdy relativně malý počet muslimů (mezi 5000 až 20000) a dobrá ekonomická situace by neměly vést k islamofobii. Každopádně podle průzkumu veřejného mínění je mezi státy Visegrádu zastoupen největší podíl občanů, kteří negativně vnímají muslimy či islám. Důkazem může být průzkum veřejného mínění, jehož výsledek určil, že skoro 50 % Čechů a necelých 70 % Slováků by nechtělo za souseda muslima (Hafez 2018: 439).

Na druhou stranu, možná i optikou vyvolávání strachu kvůli volebnímu zisku, je v České republice a Slovensku islám a s ním spojovaná migrace prezentována jako potencionální hrozba, kdy státy Západní Evropy prezentovány v těchto dvou státech jako migraci nezvládající a přitom např. vznikající *no-go* zóny vzbuzují strach v obyvatelích, kteří vlastně do kontaktu s islámem nepřišli (Kalmar 2018: 401-402). Islamofobie je často také spojována s vnímáním muslimů jako osob nesdílejících křesťanské hodnoty s invazivními úmysly, kdy tato invaze už proběhla v Západních metropolích a Středovýchodní Evropa je na řadě. Často jsou přirovnáváni třeba k záplavě, jakožto zdůraznění nebezpečí, které s sebou přinášejí. Panika s tím spojená se poté může projevovat i skrze pouhé varování před touto hrozbou a to bez přítomnosti možnosti fyzického ohrožení touto domněle nebezpečnou skupinou muslimů (Cohen 2011: xxii).

Druhý paradox se týká percepce skupiny „My“, tedy národa anebo civilizace. V posledních patnácti letech je zjevný přechod od nacionalismu, tedy tvoření identity národa k civilizacionismu¹¹, kde je národ vnímán v širších konotacích určité civilizace. V kontextu Středovýchodní Evropy je patrný obrat na křesťanskou civilizaci a její hodnoty, kdy evropská křesťanská civilizace je

¹¹ *Civilizationism* – pojem, který autor používá k označení přechodu z nacionalismu na civilizacionismus

pod neustálou hrozbou islámu a jeho vlivu (Brubaker 2017: 3). Je zde patrná inspirace Samuelem Huntingtonem a jeho paradigmatem civilizací, ve kterém dochází k neustálému střetu na základě zejména náboženství, kdy toto paradigma nabralo na síle po útoku 11. září 2001. Zajímavým faktem je, že odkazování na křesťanství a jeho hodnoty i v českém politickém prostředí, zatímco česká společnost je jednou z nejvíce ateistických společností světa ve smyslu víry v Boha. V prostředí států Visegrádů a zejména v České republice není tedy apel na religiozitu, ale spíše na její hodnoty, které se projektují do národní či civilizační identity (Kalmar 2018: 394). Tyto hodnoty jsou poté prezentovány jako liberální, kdy jejich příkladem může být právě liberalismus, sekularismus, genderová rovnost, práva homosexuálů či svoboda slova, kdy hodnoty islámu jsou postaveny zcela do opozice a prezentovány jako iliberální k těmto hodnotám (Brubaker 2017: 18).

V odborné literatuře je zmiňováno několik důvodů, proč právě státy Visegrádu jsou ve svém přístupu k muslimům, muslimským migrantům (nejen) a islámu tolik předpojatí. Ivan Kalmar uvádí jedenáct důvodů této zvýšení míry islamofobie. Jedná se o: „nespokojenost s „Bruselem“¹²; neoliberální politika škrťů; revolta proti univerzálním hodnotám; krize levice; vzestup populismus; špatná integrace Romů – špatný příklad k integraci muslimů; touha po méně liberální EU; neschopnost EU chránit demokracii členských států; předpoklad, že EU demokracii ochrání, tím pádem občané jí chránit nemusí; mělké kořeny středoevropské demokracie; absence optimismu ve středovýchodní Evropě jako přímý následek jejich nedemokratické minulosti“ (Kalmar 2018: 395-396).

Dalším důvodem je hermetické uzavření České a Slovenské republiky během období bipolárního světa a Studené války. Tím pádem slovenští a čeští občané neměli možnost přicházet do kontaktu s cizinci, v tomto kontextu Araby,

¹² Přesunem pravomocí od státu k EU.

muslimy. Po pádu železné opony se tyto dva státy otevřely světu, ale během devadesátých let dvacátého století nebyly citelné žádné náznaky islamofobie i přesto, že do Čech přicházeli např. muslimští migranti z Balkánu. Tato situace se pomalu měnila po jedenáctém září, ale islamofobní nálady se nikterak nerozmohly. Tento fakt se změnil až kolem roku 2015 a to z důvodu migrační krize a její prezentace jako hrozby. Do té doby podle průzkumů CVVM nebyli Arabové řazeni mezi neoblíbená etnika. Průzkum v roce 2015 ukázal, že Arabové jsou již na druhé příčce neoblíbenosti, hned po Romech (Bonansinga 2017: 830-831).

3. 2. Vstupní data před analytickou částí

Před začátkem analýzy jednotlivých stran, zde v jednoduché formě představím demografickou komparaci České republiky a Slovenska. Zároveň jsou v sekci práce Přílohy umístěny tabulky č. 4-7, které charakterizují všechny zkoumané politické aktéry skrze prostor, který se ve zkoumaných platformách věnují národu, migraci, islámu, muslimům apod., jakožto vstupní parametry výzkumu.

Tabulka č. 8: Demografické údaje České republiky a Slovenska

	Česká republika ¹³	Slovensko ¹⁴
Rozloha	78.865 km ²	49.035 km ²
Počet obyvatel	10, 58 mil.	5, 44 mil.
Religiozita (celkem)	2.2 mil. (20,8 %)	4.2 mil. (76,4)
Počet muslimů v zemi	Až 20.000	Až 10.000
Jiné menšiny	Slováci (1,4 %)	Maďaři (8, 5 %), Romové (1, 7 %)

Zdroj: Zpracováno autorem na základě dat z Českého statistického úřadu a Sčítanie obyvatel'ov

Stručné demografické shrnutí poukazuje na některé rozdíly, kdy nejmarkantnějším z nich je celkový počet věřících, kterých je na Slovensku téměř čtyřikrát více. Na druhou stranu tvrzení, že v České republice je religiozita pouze 20 %, není přesné. Z výzkumů veřejného mínění vyplývá, že víra ve všechna odvětví křesťanství je opravdu okolo 20 %, ovšem z výzkumu také vychází, že až 70 % Čechů věří v určité transcendentno, např. existence duše apod. S tím se může pojit předpoklad, že v České republice došlo k širšímu společenskému odmítnutí instituce Boha, církve a celkově institucionalizovaného náboženství, ať už jakkoliv definovaného a na převaze získala víra v blíže nespecifikované transcendentno bez náboženské afiliace. Zdálo by se tedy být logickým, že konstrukce národa na Slovensku bude více vystavěna

¹³ Český statistický úřad (2014)

¹⁴ Sčítanie obyvatel'ov, domov a bytov (2014)

okolo náboženských konotací a stejně tak i vyhrazování se proti migraci, muslimům či islámu a v České republice se bude islamofobie projevovat více na kulturní bázi bez přílišného tlaku na křesťanství. Rozdíl je také v rozloze a počtu obyvatel, kdy Česká republika je téměř dvakrát větší a stejně tolikrát má více obyvatel. Počet muslimů na celkovou populaci je v obou zemích stejný.

Prostor, který je jednotlivými politickými elitami věnován konstrukci národa a jeho ohrožení je znázorněn v tabulkách č. 4-7 (viz Přílohy). V následující analyticko-interpretativní části budou zkoumané politické elity řazeny právě podle obsahu, který ve svém předvolební programu věnovaly tvorbě skupin „My“ a „Oni“ a vychází z tabulek č. 4-7. Výsledné pořadí stran je znázorněno v tabulce č. 9.

Tabulka č. 9: Řazení aktérů v analyticko-interpretativní části

Strany ČR	Obsah „My“ a „Oni“		Strany SVK	Obsah „My“ a „Oni“
SPD	26,1 %		Smer – SD	X
TOP 09	8,3 %		L'SNS	35,9 %
KDU-ČSL	3,7 %		SNS	16,5 %
ODS	3,3 %		OLNO	3 %
ANO 2011	3,1 %		SR-BK	1,3 %
KSČM	2,9 %		SAS	1 %
ČSSD	1,5 %		Most – Híd	0 %
Piráti	0,6 %		Siet'	X
STAN	0,5 %			

Zdroj: Zpracováno autorem na základě předvolebních programů

Z tabulek č. 4-7 je zřejmé, že rámování tématu migrační krize a národa se stalo mainstreamovým a je tematizováno skoro u každé zkoumané politické elity. Každopádně prostor, který je věnován konstrukci národa, migrace jednotlivými aktéry, se velmi liší, což je způsobeno i rozličnou délkou programů. Ohledně

programů je obecně platným, že v rámci českých politických stran jsou programy dlouhé mezi cca 30.000-100.000 znaky, zatímco na Slovensku se délka mnoho násobně liší. Nejkratší slovenský program má cca 13.500 znaků, zatímco nejdelší program po obsahové stránce má cca 530.000 znaků.

Z analyticko-interpretací části jsou vynechány Česká pirátská strana a slovenská strana Siet'. Česká pirátská strana ve zkoumaném obsahu neměla žádná vyjádření vztahovaná ke konstrukci skupin „My“ a „Oni“. Slovenská strana Siet' se chvíli po volbách rozpadla a zbyli po ní jen nezávislí poslanci. Taktéž ve zkoumaném období absentuje jakýkoliv příspěvek na Facebooku a politický program z daného roku také není nikde k dohledání. Smer – SD je označen X, jelikož zkoumaný obsah ve formě PDF nebylo možné převést do formátu, ve kterém by bylo možné zjistit celkový počet znaků anebo počet znaků vztahovaný ke zkoumané problematice.

4. Česká republika

4. 1. Stručný historický kontext „My“ vs. „Oni“ v České republice

Islám, Arabové či muslimové jsou jako hrozba v České republice pojmání zejména po událostech během roku 2015. Každopádně, jak je vysvětleno v teoretické části, tak skupiny „My“ a „Oni“ jsou proměnlivými, kdy tento předpoklad je zejména vztažen ke skupině „Oni“. Je to způsobeno tím, že do role skupiny „Oni“ může být situován naprosto každý, pokud nesplňuje kritéria prezentována jako nutná k tomu, aby jedinec nebo skupina byli vnímáni jako součást národa.

Historicky lze nalézt hned několik „nepřátel“ českého národa. Mezi první, kteří byli stavěni do protikladu k českému národu, byli Němci, ať už kvůli skutečnostem vyplývajícím ze zkušeností z Rakouska-Uherska anebo následné první a druhé světové války. Během druhé světové války byli do skupiny „Oni“ zařazeni i Spojenci kvůli Mnichovské dohodě, která je prezentována v rámci České republiky jako zrada. V tomto období vznikla i náklonnost k Sovětskému svazu jako jedinému zbylému příteli českého národa. V roce 1945 po konci druhé světové války došlo ke změně spojené s odsunem sudetských Němců, kdy se na území nynější České republiky vytvořil poměrně homogenní národ bez menšin (Holý 1994: 810-811).

S událostmi, které nastaly po druhé světové válce, se v rámci České republiky přešlo z anti-germánství na anti-rusství, zejména během událostí v roce 1968. V průběhu osmdesátých let se začala na území České republiky tvořit početná skupina vietnamských pracovníků kvůli vnitřním vztahům komunistických režimů ve Východním bloku. Oblíbenost vietnamské menšiny v rámci české společnosti nebyla příliš veliká, což vydrželo až zhruba do roku 2001 (Esparza 2010: 420-421). Po roce 2001 začala odmítavost vůči Vietnamcům opadat. S opadající hostilitou vůči Vietnamcům byl znatelný nárůst nevráživosti k Arabům. Ty se z neutrálního mínění ze strany Čechů v polovině

roku 2001¹⁵ dostali v roce 2018 na pomyslné poslední dělené místo společně s Romy, kdy jsou Arabové a Romové nejméně oblíbenými etniky v České republice. Každopádně nárůst nevraživosti a nedůvěřivosti vůči Arabům se nejvíce projevil s tematizováním migrační krize, v rámci které jsou migranti rámováni jako homogenní val muslimů s odlišnou kulturou a náturou, zatímco prvotním milníkem v kontextu středovýchodní Evropy mohl být teroristický útok z 11. 9. 2001 v New Yorku, ale důvodů je více a ty nejdůležitější z nich jsou rozebírány v předešlé části práce (Stem 2001; CVVM 2008; CVVM 2017).

¹⁵ Před 9/11 2001.

4. 2. Česká republika – analýza a interpretace dat

Svoboda a přímá demokracie (dále SPD)

Předvolební program

SPD je ve svém programu hustě protkáno odkazy na národ ohrožený migrací, islámem, Evropskou unií, parazity atp. Hned v prvních řádcích programu je zjevný protievropský postoj, který je zejména propojen s protiimigračními tendencemi. V některých pasážích ona argumentace připomíná konstrukci konspirační teorie, kdy jejím ústředním bodem je vztah národa, EU a migrace, který je vyobrazen velmi pejorativně:

„Projekt stávající evropské integrace také přímo ohrozí svobodu a demokracii v Evropě. Součástí tohoto procesu je řízená islamizace Evropy. Probíhající nelegální imigrace [...] ohrozí svobodu, demokracii i samotnou existenci České republiky a našeho národa“ (SPD nedatováno).

Z výše zmíněné citace jasně vyplývá, že nelegální migrace je ohrožením Evropy, zatímco instituce Evropské unie tuto migraci plánují a řídí, kdy tato kombinace může ohrozit samotnou existenci českého národa, kdy národ je definován takto: „[...] národní tradice vycházející z kořenů židovské, antické a křesťanské kultury a civilizace. Tyto hodnoty budeme chránit. [...] Probíhající islamizace evropských zemí je s těmito hodnotami neslučitelná“ (SPD nedatováno). Tím je jasně dána hranice mezi „My“ tedy českým národem a „Oni“ imigranty, kteří jsou definováni na základě radikálního islámu, práva šaría a terorismu. Z programu implicitně vyplývá rovnice, islám rovná se terorismu: „Ne islámu, ne teroristům. Víc je bezpečnost našich občanů“ (SPD nedatováno).

V programu je jasně viditelná ostrá kritika, spíše odmítání, multikulturní doktríny, jakožto cesty do pekel viz „[...] odmítáme multikulturní ideologii, která je nástrojem islamizace. [...] odmítáme vnuceně přijímat nelegální imigranty a odmítáme islamizaci naší země pod záminkou multikulturalismu [...]“

plán na multikulturní evropský super stát.“ Toto je jen pár útržků, jak SPD vnímá multikulturalismus jako ohrožení českého národa, ale jen islamizací skrze politiky Evropské unie.

SPD poté na řešení těchto „problémů“ navrhuje několik řešení. Prvním je přímá demokracie jako prostředek k dosažení vystoupení z Evropské unie (často definovaná jako diktatura a ČR jako její protektorát) a domněle předat moc do rukou občanů, resp. většiny. Přesným opakem je poté prosazovaná politika SPD ohledně armády, kdy armáda by měla sloužit jen a pouze k ochraně státních hranic před invazivní nelegální imigrací (SPD nedatováno). Zajímavé je poté propojení (ať už zamýšlené anebo ne) armády a tradiční rodiny. Zde tradiční rodina jako: „Za základ rodiny považujeme tradiční svazek muže a ženy“ (SPD nedatováno). V programu je poté několikrát zdůrazněno, že rodině s více než dvěma dětmi bude velmi výrazně ulehčeno od daní, dokonce, že daň z příjmu se jí nebude vůbec týkat, pokud alespoň jeden z rodičů pracuje. Tato populační politika, ve smyslu navyšování počtu nativních Čechů v kombinaci s ochranou hranic před migrací a tímto tvrzením z programu: „[...] podle švýcarského vzoru zavedeme od mladé generace osmi týdenní základní vojenský výcvik a [...] přípravu záloh pro profesionální jádro armády v případě potřeby.“, je celkem pravděpodobné, že by výsledkem těchto politik měl být mladý, militantně smýšlející jedinec s vlasteneckým až nacionalistickým smýšlením, který je připraven hájit zem před invazí „těch druhých“ (SPD nedatováno).

Sdílený obsah na Facebooku předsedy strany

Tomio Okamura, potažmo SPD zaujímá pomyslný prim mezi ostatními stranami a předsedy v počtu příspěvků za zkoumané období, které se svým obsahem zabývaly problematikou migrace, potažmo islámu, islamizace atp. Za zkoumané období je problematika migrace, islámu tematizovaná minimálně v šedesáti

příspěvcích. Sdílené příspěvky více méně kopírují strukturu toho, co je obsahem programu, ale v některých případech ho prohlubují.

Jedním z hlavních pojících znaků je pojmání islámu jako ideologie, ne jako náboženství. Tato ideologie je poté vnímána velmi militantně, kdy zastánci této ideologie, zde muslimové, jsou nebezpeční a invazivní. Tato tvrzení jsou v příspěvcích několikrát podložena historickým kontextem, který vyzdvihuje invazivní charakter islámu. Na tomto tvrzení je i vyzdvihována role tradiční rodiny, kdy bez ženy by nebyla možná reprodukce a bez mužů by nebyla Evropa, jelikož ji bránili před hordami muslimských nájezdníků (Tomio Okamura 24. 12. 2017).

V příspěvcích jsou imigrantům připisovány atributy, které jsou domněle odlišné od české společnosti či evropských národů. „Kdo bude živit lidi, kteří neumí číst, psát, neumí evropská řemesla, jazyk a drtivá většina neumí ani pracovat. Mají naprosto nekompatibilní kulturu a chování s naší evropskou civilizací“ (Tomio Okamura 13. 12. 2017). Z těchto atributů poté i vyplývá to, co je nazýváno v příspěvcích „střet civilizací“ anebo „civilizační válka“ mezi Evropou a kulturně nepřátelskými zeměmi. Poté je k nalezení vyjádření, které usuzuje, že z nejsilnějších zemích Evropy se stanou chalífáty a už teď je nutná obrana naší civilizace, kdy je v tomto příspěvku značný apel na mobilizaci (Tomio Okamura 10. 12. 2017). Pokud to elity dovolí, a i samotní občané, tak reálně hrozí zánik evropské civilizace pod invazí muslimů. Nejlepší obranou proti této zkáze evropské civilizace je vyhlazení veškerého islámského, co by mohlo ohrožovat českou či evropskou kulturu. Může se jednat o zákaz islámu jakožto ideologie, hidžábu, burkin atp., ale zejména zboření všech mešit jako jader odkud pochází veškeré zlo spojené s islámem. Na druhou stranu symboly, které by měly být součástí evropské civilizace jako třeba kříže, jsou v pořádku a neměly by být odstraňovány, tak jak se to stalo.

Často jsou příspěvky psané stylem, který by měl vyvolávat strach, obavy či hněv. Příkladem může být příspěvek ohledně nově vybudovaných betonových zátarasů: „Bezpečnost v České republice se opět zhoršila a hrozí teroristické útoky“ (Tomio Okamura 27. 10. 2017).

Sdílený obsah na stranickém Facebooku

V případě SPD jako strany není více méně možné hovořit o nezávislém stranickém obsahu na sociálních sítích, kdy téměř veškerý sdílený obsah na stranickém Facebooku SPD je sdílen z profilu Tomia Okamury. Vyznění příspěvků je tedy totožné jako obsah z profilu Tomia Okamury. Každopádně příspěvků o migraci je méně, kdy nesdílejí úplně vše, co sdílí na svůj Facebook Tomio Okamura.

Tradice, Odpovědnost, Prosperita 2009 (dále TOP 09)

Předvolební program

Program TOP 09 zastává jasnou pozici ohledně české národní identity: „Naše kulturní identita je jasná: evropské kulturní hodnoty a tradice humanismu, který pramení z antiky a židovsko-křesťanského duchovního odkazu“ (TOP 09 2017: 41). Tato část programu by mohla být stejná například jako u SPD, ale TOP 09 dodává další důležité kritérium: „Budeme se plně podílet na rozvoji EU, která je klíčem k [...] stabilní budoucnost [...] Budeme hrdými Evropany, kteří si uvědomují úspěch evropské integrace“ (TOP 09 2017: 16). Z programu je jasné vnímání české identity jako evropské, kdy evropská identita je vztahována zejména k Evropské unii. Celý program je stavěn na nutnosti orientace české politiky na Západ a vymezování proti Východu, zejména Rusku a Číně: „Nebudeme se odklánět od hodnot západních demokracií“, „[...] budeme pevnou součástí západní Evropy, nebo na [...] periférii Evropské unie pod posilujícím

vlivem Ruska“ (TOP 09 2017: 3, 16). Dalším bodem, který přispívá ke konstrukci národa v programu TOP 09 je odmítnutí multikulturalismu: „Nepřistoupíme na naivní multikulturalismus. Respekt k odlišným kulturám neznamena vzdát se základů evropské, tedy naší kultury“ (TOP 09 2017: 41).

Migraci TOP 09 zmiňuje hned mezi hrozbami: „[...] výzvy vnějšího původu teroristické útoky, klimatické změny, nekontrolovanou migraci, války na Blízkém Východě nebo agresivní Rusko“ (TOP 09 2017:15). Každopádně v programu je rozlišováno mezi nelegální migrací a legální migrací. Kdy legální migrace je vykreslována jako přínos pro českou otevřenou ekonomiku, ačkoliv je zde požadavek toho, že migranty, která chce ČR přijmout, si vybere sama. Na druhou stranu migrace, zde není chápána jako hrozba, ale spíše výzva, kterou musí Evropská unie zvládnout, a přitom si zachovat své hodnoty, zejména liberální demokracii (TOP 09 2017: 17-19).

TOP 09 ve svém programu ztotožňuje, spíše klade stejný důraz na potírání, pravicového, levicového a islamistického extremismu: „Vedle pravicového a levicového extremismu se budeme věnovat přípravám a snižování rizik islámského extremismu [...] dominantní podhoubí pro teroristické aktivity [...]“ (TOP 09 2017: 22). Stejně jako některé přechozí strany, tedy neztotožňuje islám s terorismem anebo ho primárně nevnímá jako ohrožení národa, jako například SPD (viz ne, islámu, ne terorismu).

Křesťanská demokratická strana (dále KDU-ČSL)

Předvolební program

Program KDU-ČSL se k problematice migrační krize nevyjadřuje nikterak kontroverzně, kdy prosazuje komplexní řešení skrze pomoc v jadrových oblastech, odkud migranti přicházejí a potírat nelegální migraci. Jako některé výše zmíněné strany chtějí dezinformační kampaně a projevy zejména spojené

s islamistickým, levicovým a pravicovým extrémismem. Na rozdíl třeba od SPD, zde není směřování islámu a islamismu zmírňovaného v konotacích terorismu (KDU-ČSL 2017: 11).

Zatímco atributy charakteristické pro imigranty program nezmiňuje, tak atributy české identity stran v programu zdůrazňuje:

„Ve vzdělávání jasně zdůrazníme kořeny naší civilizace, národní kulturu a vlastenectví. Odmítáme ideologii multikulturalismu a podobné umělé zásahy“ (KDU-ČSL 2017: 6).

„Zavedeme předmět „Praktická připravenost pro život“ zahrnující brannou výchovu, sport, praktické vzdělávání, finanční gramotnost, zvyšování povědomí o národní kultuře. Současně s tím podpoříme rozvoj občanského vzdělávání a etické výchovy“ (KDU-ČSL 2017: 8).

Z těchto citací vyplývá podobnost s programem SPD, který také hájí princip výuky vlastenectví a branné výchovy a taktéž odmítá ideologii multikulturalismu. Překvapivě tyto argumenty, stejně jako tematika migrační krize, nejsou tematizované vzhledem ke křesťanství, které napříč celým programem nezastává nějakou významnější roli. Každopádně téma křesťanských kořenů je v programu zmíněno třikrát:

„Evropskou unii vnímáme jako [...] prostor založený na křesťansko-židovských kořenech [...]“ (KDU-ČSL 2017: 13), „Rozšíření EU mimo křesťanský civilizační okruh považujeme za nežádoucí [...]“ a „[...] postavení a perzekuce křesťanů na Blízkém Východě, v Severní Africe, Severní Koreji a Číně“ (KDU- ČSL 2017: 15).

Z citací vyplývá, že na základě křesťanství či alespoň jeho hodnot dochází k určité exkluzi (např. Turecko a EU), ale i definování evropského prostoru právě

pomocí náboženských a civilizačních atributů a zároveň dochází i k „mentální“ solidaritě napříč kontinenty s ostatními křesťany.

Sdílený obsah na stranickém Facebooku

Ve sdíleném obsahu této strany jsou za zkoumané období jen dva příspěvky, které se zabírají problematikou migrace anebo národa. První z nich udává stanovisko strany k systému kvót Evropské unie, s kterými strana nesouhlasí, což v programu ke zjištění nebylo. Druhý příspěvek jen tematizuje českou identitu založenou na hodnotách evropské civilizace: „Česká republika potřebuje praktickou reprezentaci, která bude schopna vyrovnat se se všemi výzvami dneška uvážlivě v duchu naší evropské civilizace“ (KDU – ČSL 25. 9. 2017).

Občanská demokratická strana (dále ODS)

Předvolební program

ODS ve svém programu problematiky migrace vztahuje velmi často k euroskeptické argumentaci vůči Evropské unii. Každopádně tento vztah je dále jasně vymezen, kdy ODS tvrdí, že nejsou zarputilými eurooptimisty, ale také nejsou radikální euroskeptici, kdy tato tvrzení jsou oděna do hávu racionality, realismu a pragmatismu (ODS 2017: 10-11).

Každopádně členství České republiky v Evropské unii je dle ODS pro republiku zcela vitálním zájmem, často vztahovaným k ekonomickému rozvoji, kdy klíčovým faktorem její kritiky je přespřílišný přesun suverenity na nadnárodní tělesa, kdy to může být interpretováno takto:

„EU vnímáme především jako společenství členských států, které má sloužit k prosazování jejich národních zájmů. Evropská integrace není a nesmí být cílem sama o sobě“ (ODS 2017: 11).

Zde je zřejmý apel na vztah mezi Evropskou unií a národem, nikoliv mezi národem a migrací a vice versa, kdy ale argumentace celkem často využívá např. problematiku azylové politiky EU či kvótní systém EU jako bod kritiky s cílem obhájit větší suverenitu národních parlamentů ve vztahu k Evropské unii. Ergo ODS obhajuje přenesení kompetencí zpět na národní úroveň za cílem efektivnější obhajoby národních zájmů, kdy problematika migrační krize je spíše používaná jako podpěrný argument výše zmíněného, viz v programu jako: „Jednání o jasnějším vymezení kompetencí EU a o navrácení části kompetencí zpět na národní úroveň; EU toho bude dělat méně, ale lépe“ anebo „Odmítnutí veškeré legislativy, která je v rozporu s národními zájmy ČR, jako jsou např. povinné kvóty pro uprchlíky nebo regulace legálního držení zbraní“ (ODS 2017: 11).

Na rozdíl od ANO 2011 je v programu ODS implicitně k nalezení rozdělení mezi pozitivní a negativní migrací:

„Odpovědnou a důslednou přistěhovaleckou politiku; je důležité ulehčovat podmínky vstupu těm cizincům, kteří mohou být přínosem, a naopak zpříšňovat podmínky těm, kteří nemají úctu k našim zákonům, hodnotám a zvykům a jde jim o zneužívání našeho sociálního systému“ (ODS 2017: 11).

Z výše zmíněného je jasně rozpoznatelné vnímání migrace nejen v negativních konotacích, ale i v těch pozitivních. Každopádně nějaké vodítko k rozklíčování přínosného imigranta a laicky řečeno parazita, zde k nalezení není. Dohledatelné nejsou ani základní atributy hodnot anebo alespoň zvyků, na jejichž základě probíhá dělení na „přínosné“ a „nepřínosné“ migranty. Jediné, co z tohoto vyplývá, že i potencionálně „přínosný“ migrant, který by nějakým způsobem nespadal do kategorie dodržujícího blíže nespecifikované hodnoty a tradice, se může stát „nepřínosným“ a vlastně nechtěným.

Sdílený obsah na stranickém Facebooku

Podobně jako u sdíleného obsahu u ANO 2011 není ve sdíleném obsahu na sociální síti ODS mnoho k nalezení ohledně migrace, islámu, národa atp. Z obsahu na Facebooku vyplývá, že ODS nevnímá Českou republiku jako primárně ohroženou, ale potencionálně do budoucna ohroženou skrze dění v Evropě vztažené k imigrační krizi: „Aby byla Česká republika bezpečnou zemí i do budoucna, musíme trvat na tom, aby se v EU udělala určitá opatření, jako je například důsledná ochrana vnější schengenské hranice [...]“ (Eurozprávy 2017a in ODS 8. 10. 2017).

Sdílený obsah na Facebooku předsedy strany

Petr Fiala na svém facebooku věnuje tematizování migrace anebo národa minimální prostor. A v příspěvcích, které už se tématem migrace zabývají, nepřinášejí ke konstrukci nic nového. Zjištěná data jen a pouze podtrhují euroskepticismus strany, kdy skrze téma migrace podrobuje Evropskou unii kritice: „ Nelze zároveň snižovat příliv uprchlíků do Evropy, zvyšovat ochranu vnějších hranic a přitom dál mluvit o bezmezné solidaritě. Nelze zlepšovat funkčnost EU sjednocováním dalších oblastí rozhodování [...] když se právě překotná a neodůvodněná integrace jasně ukázala jako jeden ze zdrojů dnešní krize (Petr Fiala 13. 9. 2017).

Akce nespokojených občanů (dále ANO 2011)

Předvolební program

ANO 2011, jak ve svém celém předvolebním programu, tak i ve své zkrácené verzi tohoto programu začíná bodem bezpečnost. Hned první věta programu se zabývá vztahem bezpečnosti, migrace, české společnosti a Evropy. „Ve světle nekončící migrační krize a teroristických útoků v Evropě je bezpečnost občanů prvořadá. Ochrana národní identity je pro nás prioritou“ (ANO 2017: 2). Ze zmíněné citace je zřejmé, že migrace je zde spojována s terorismem, kdy občané, ačkoliv ne blíže specifikovaní jsou v ohrožení. V druhé části citace je zřejmý apel na ochranu ohrožené národní identity, zde předpokládám, že české, která je taktéž ohrožená migrací či terorismem. Každopádně žádné bližší charakteristiky národní identity anebo čím je přesně, ve vztahu k migraci, ohrožena zde ke zjištění nejsou.

Další část programu se věnuje ochraně vnějších hranic Evropské unie. „Svoji bezpečnost také budeme hlasitě prosazovat v rámci Evropské unie a NATO. Musíme uzavřít vnější evropskou hranici, důsledně se bránit proti nelegální migraci, bojovat s pašeráky, a hlavně celou situaci řešit mimo evropský kontinent“ (Ano 2017: 2). Ve výše zmíněném je zřejmé, že jako hrozba je vnímána migrace nelegální, kdy obranným nástrojem je uzavření a obrana vnějších hranic Evropské unie, ale v případě nutnosti má být česká armáda schopná obrany státních hranic. Na druhou stranu je tento problém dle programu nutno řešit i mimo kontext Evropy, tedy intervenovat v místech, odkud migranti přichází. Avšak pojem nelegální migrant, zde taktéž není nikterak charakterizován. Částečnou odpověď lze nalézt dále v programu, kdy jako ohniska migrace, ergo migranti vnímaní jako potencionální hrozba, jsou považovány Mali, Irák, Afghánistán, státy subsaharské Afriky, Libye či obecně Sinaj. Tyto místa jsou dle programu taktéž vhodná pro zahraniční mise NATO,

EU, OSN, kdy skrze tyto mise je možné zpomalit či dokonce zastavit migraci (ANO 2017: 21).

Každopádně s ohledem na bezpečnost země, která je zejména ohrožena migrací, terorismem, je často zmiňovaná nutnost modernizace a rozšíření armády, k ochraně evropských ale i národních hranic. S tím je spojený i apel na tajné služby, které by se měly více méně zabývat jen chystaným terorismem a jeho potíráním, a to vše ve vztahu k ochraně národní identity. (ANO 2017: 13, 21).

Ve spojitosti s migrací program zmiňuje přerozdělování imigrantů jen a pouze na základě svrchovaného rozhodování národních rozhodovacích těles. (ANO 2017: 14). Tento bod programu je zřejmou reakcí na přerozdělovací systém imigrantů prosazovaný Evropskou unií, který česká vláda rozporuje.

Sdílený obsah na stránickém Facebooku

Vzhledem k programu, který byl místy výrazně vztažen k problematice migrační krize, je celkem zajímavým zjištěním, že během zkoumaného období se sdílený obsah jen minimálně věnuje tématům jako národ, islám či migrace. Vliv na to může mít i období tří týdnů, koncem září až do poloviny října, kdy jsou příspěvky (pravděpodobně) smazány. Každopádně tyto příspěvky jsou koherentní s tím, co je obsaženo v programu strany, kdy příspěvky byly vztaženy k odmítání kvót anebo pašeráckým oddílům: Věděli jste, že podle čísel Europolu vydělala loni pašerácká mafie na převaděčství uprchlíků do Evropy asi 5,7 miliard euro?!“ (ANO 2011 5. 12. 2017).

Tyto příspěvky nikterak nerozšiřují ani neobohacují vnímání migrantů, národa či jeho hodnot. V tomto ohledu je asi nejpřínosnější sdílený obsah, který vylučuje stanovisko bývalého ministra zahraničí Martina Stropnického: „Mísení ekonomických migrantů s těmi ve skutečné nouzi, z vybombardované vesnice,

tomu skutečně ublížilo (iDNES 2017a in ANO 2011 22. 12. 2017)“. Z tohoto sdělení aspoň částečně vyplývá dělení, které není z programu jasné, že dochází na dělení ekonomických migrantů a uprchlíků, kteří neměli jinou možnost než imigraci.

Sdílený obsah na Facebooku předsedy strany

Sdílený obsah Andreje Babiše více méně kopíruje strukturu, jak programu, tak i sdíleného obsahu na facebooku ANO 2011, co se do obsahových sdělení ohledně národa či migrace týče. Z výroků předsedy strany vyplývá jeho vnímání české, ale i evropské identity jako ohrožené: „Problém Evropy je migrace a samozřejmě terorismus. Pokud někdo v Evropě má pocit, že my spasíme celou planetu, tak si myslím, že je na omylu. Evropa a my si máme zachovat svou identitu (iDNES 2017b in Andrej Babiš 3. 9. 2017)“.

Ve vztahu k migraci vystupuje zejména proti „pašeráckým bandám“, které vidí za hlavní strůjce migrační krize. Každopádně z jeho výroků je zřetelné dělení na ekonomické migranty a na migranty, co utíkají před válkou. První zmíněné by se poté mělo posílat, co nejrychleji zpět, zatímco těm druhým by se mělo pomáhat (iDNES 2017b).

Komunistická strana Čech a Moravy (dále KSČM)

Předvolební program

Ohledně programu KSČM je zajímavé, že navzdory podpoře komunismu a jeho idejí je ve svém programu místy nacionalistická, ačkoliv v porovnání se stranami výše rozebranými ne až tolik. Největší zmínka ohledně národa přichází hned na prvních stránkách programu: „Zavedeme brannou a vlasteneckou výchovu“ (KSČM 2017: 7). Tento bod odkazuje k nějakému budování vlastenecké představy o státu, která je celkem v rozporu s komunistickou ideologií. Na rozdíl od ostatních stran, kromě SPD, KSČM prosazuje stažení armády z většiny misí, ale i odchod z NATO, ale ne za cílem (jako SPD) většího počtu vojáků na ochranu státních hranic, ale celkově chtějí omezit militarizaci.

K otázce migrace se staví z racionálního hlediska, kdy podobně jako Piráti (Piráti 2017: 14) nebo STAN navrhují: „Důraz v řešení migrační krize klást na řešení jejích příčin, stabilizaci poměrů v místě jejího vzniku a větší odpovědnost států, které se spolupodílely nebo zapříčinily destabilizaci tamních režimů“ (KSČM 2017: 21). Každopádně tento racionální úhel pohledu je doplněn o kritický pohled na Evropskou unii optikou nezvládnutého toku migrantů do Evropy a taktéž nezvládnutých řešení směrem k tomuto problému, tedy systému kvót. Jinak ale nejsou migranti nikterak více popisováni jako hrozba a ani jejich odlišné atributy nejsou vyzdvihovány.

Sdílený obsah na stranickém Facebooku

Sdílený obsah KSČM je ve vztahu k ostatním analyzovaným stranám o dost odlišný. K příspěvkům ohledně migrace se nikterak hodnotově nevyjadřuje, ale pouze se skrze ně dotazuje ostatních uživatelů, co si o dané problematice myslí. Jedním příspěvkem, který se z tohoto schématu vymykal, byl sdílený článek s názvem „Náboženské symboly nemusíme tolerovat“, kdy původ tohoto článku je z Haló novin. Článek se každopádně vztahoval k žalobě somálské dívky kvůli tomu, že jí údajně bylo zakázáno nosit hidžáb (KSČM 20. 9. 2017).

Česká strana sociální demokracie (dále ČSSD)

Předvolební program

Program ČSSD jako první problematiku vztaženou k migraci zmiňuje neregulovanou pracovní migraci ze zemí mimo Evropu (ČSSD 2017: 11). Toto je celkem výjimečným prvkem mezi ostatními programy stran, kdy migrace není bezprostředně vztahována k té z Blízkého Východu a severní Afriky a reflektována jako hrozba. Až v následujících částech programu je migrace chápána jako hrozba, kdy už se jedná o výše zmíněnou migraci z Blízkého Východu a severní Afriky, viz v programu: „V oblasti bezpečnosti musíme reagovat na řadu nových hrozeb. Nepochybně nejvýznamnější hrozbou je nárůst terorismu, sílí rizika kybernetických útoků, nelegální migrace [...] odmítáme [...] povinné přerozdělovací kvóty“ (ČSSD 2017: 29). S programem by se dalo polemizovat, zda hrozby jím zmiňované jsou opravdu novodobého charakteru, ale každopádně použití terorismu a nelegální migrace v jedné větě by mohlo evokovat pocit spojování právě hrozby terorismu s procesem nelegální migrace. Z programu to ale explicitně nevyplývá.

Rozdílným je program ČSSD také s prací s českými hodnotami a identitou. Zatímco výše zmíněné strany pojem hodnoty, národ používaly mnohdy bez kontextu, tak v programu ČSSD je zřejmé propojení českých hodnot a identity s evropskou kulturou, potažmo Evropskou unií. Příkladem lze uvést tyto pasáže programu:

„Evropu zároveň chápeme jako prostor, ve kterém sdílíme hodnoty a identitu, a proto nám na něm záleží“ (ČSSD 2017: 27).

Jednota a základní hodnoty evropského společenství čelí dnes největšímu ohrožení od pádu železné opony [...] referenda o brexitu [...] My chceme v Evropě obnovit důvěru a ujistit se také o našich společných hodnotách“ (ČSSD 2017: 2).

Z výše zmíněných citací je zřejmé, že ČSSD má proevropský postoj a hodnoty národa spojuje s hodnotami Evropy, kdy hovoří o společných hodnotách, kdy největší ohrožení právě těchto společných hodnot vidí v rozpadu Evropské unie, zde pod záštitou brexitu a přerozdělování migrantů dle kvótního systému.

Sdílený obsah na stranickém Facebooku

Ve zkoumaném období ČSSD chybí minimálně dva měsíce dat, které byly taktéž pravděpodobně smazány. Skrze vyhledávání klíčových slov ve sdíleném obsahu je pouze jeden příspěvek, který se vyjadřuje k problematice migrace. Tento příspěvek je ale vztažen k migraci z Východu, kdy tedy odpovídá struktuře, která byla prosazována i v programu. Na druhou stranu pod hávem levné pracovní síly je zmínka, že kromě snižování mzdy našich lidí je i bezpečnostním rizikem. Avšak není dále rozebíráno, jestli je tento postoj vztažen jen a pouze k pracovním migrantům z Východu anebo i z Blízkého Východu a Severní Afriky (ČSSD 12. 10. 2017).

Sdílený obsah na Facebooku předsedy strany

Předseda ČSSD ze zkoumaného období Milan Chovanec se svým postojem k migraci vymyká tomu, jakým způsobem je migrace prezentována samotnou stranou. Zatímco ČSSD v programu, ale i ve svém sdíleném obsahu migraci ze Severní Afriky a Blízkého východu nikterak více netematizují, tak Milan Chovanec prezentuje migraci jako přímé ohrožení pro Českou republiku.

Zatímco ve většině příspěvků je zmiňováno, že Česká republika je zásluhou politiků ČSSD šestou nejbezpečnější zemí na světě, tak na druhou stranu je nutné dodat, že její bezpečnost je prezentována jako ohrožena skrze migraci: „Nemůžeme přijímat nekonečný proud migrantů, kteří si dělají co chtějí, kteří projdou pěti bezpečnými zeměmi, nezastaví se, kteří tak nerespektují evropské

právo“ (Milan Chovanec 26. 9. 2017). Z tohoto příspěvku je patrné, že migranti jsou nebezpeční skrze nerespektování evropského práva a dělají si vlastně, co chtějí. Taktéž, jako u většiny stran a předsedů je explicitně vidět, že odmítá kvóty ohledně migrace.

Dalším prvkem, který je v příspěvcích od Milana Chovance typickým, je kritika směrnice EU ohledně omezení držení zbraní: „Nejstrašnější je, že když se dějí teroristické útoky velmi blízko naší hranice, tak Evropská unie vymyslí směrnici, která de facto lidi, kteří legálně drží zbraň, omezuje na právech a v zásadě jim to právo bere“ (Milan Chovanec 3. 10. 2017). V přiloženém videu u tohoto příspěvku je poté hrozba terorismu prezentována ve vztahu k migraci, kdy je dle Milana Chovance jediným důvodem, proč tu terorismus není to, že Česká republika „zvládla“ nevpustit proudy migrantů na české území. Implicitně je prezentováno, že každý člověk, co drží zbraň je nutným článkem v obraně státu v případě jeho potencionálního napadnutí.

Starostové a nezávislý (dále STAN)

Předvolební program

Program STAN je ze všech studovaných programů tím nejdelším, ale celkem překvapivě se s problematikou národa a migrace vypořádává na velmi malém počtu stran z celkového počtu. S otázkou národa není v programu skoro vůbec pracováno, kdy jedno vyjádření ohledně národa je: „Svobodný a kreativní občan je základem svébytné demokratické společnosti, jasně orientované na hodnoty západní civilizace. Identitu v dnešním světě definuje česká kultura a její historie“ (STAN 2017: 75). Zde je jasný apel na občana, který smýšlí demokraticky, a to v konotacích západní civilizace, předpokládám tedy, že je liberálně a demokraticky smýšlející člověk, který je definován na základě kultury a historie českého národa.

Na druhou stranu ohledně migrace najdeme jen a pouze krátký odstavec, který tematizuje možné, ale nekonkrétní řešení migrační krize: „Migraci chápeme coby následek, nikoliv příčinu mezinárodní nestability. [...] Budeme tak klást důraz na prevenci a předcházení konfliktů [...] Včasná prevence migrace je účinnější a levnější než řešení jejich následků“ (STAN 2017: 73).

4. 3. Česká republika – dílčí shrnutí a kategorizace dat

Skupina „My“ – Český národ

Konstrukce národa se u všech českých stran pohybuje v obecné rovině. Jedná se o odvolávání na dále nespecifikované národní nebo kulturní hodnoty, kdy tyto dva termíny bývají často používány jako synonyma. Každopádně lze najít společné prvky, které se vyskytují při konstrukci u jednotlivých aktérů napříč politickým spektrem. Niže uvedená tabulka uvádí, do kterých kategorií konstrukce Českého národa spadá (většinovým pohledem, jelikož se vyskytují i výjimky), tyto kategorie jsou zobrazeny tučným písmem.

Tabulka č. 10: Kritéria skupiny „My“ pro Českou republiku

Skupina „My“ – národní identita
Národní stát
Civilizace
Kultura
Náboženství

Zdroj: Zpracováno autorem na základě teoretické části

Národní identita - civilizace

Národní identita a její hodnoty, které jsou prezentovány českými politickými aktéry, jsou konstruovány v obecné rovině. Tím pádem není možné určit jasnou podstatu a charakter hodnot, které tvoří národní identitu anebo kulturu pohledem zvolených politických aktérů. Každopádně společným prvkem je konstrukce české identity a jejích hodnot v rámci určité širší civilizace. Jedná se většinou o evropskou, západní či na křesťansko-židovských kořenech založenou civilizaci. K této konstrukci české národní identity je nutné dodat, že většinou je vztažena k migrační krizi jako potencionální či primární hrozbě.

V českém prostředí jsou k nalezení rozdílná vnímání civilizace. Nejčastějším vnímáním je ztotožňování evropské, západní civilizace s hranicemi Evropské unie (např. ČSSD, Piráti, ANO, STAN, TOP 09 aj.). Dalším možným vnímáním je prezentace evropské civilizace jako civilizace složené z jednotlivých samostatných, ale kooperujících států, které oplývají stejnými hodnotami, kulturou. Tato prezentace civilizace je úzce spojena s kritikou Evropské unie, ať už na základě omezení pravomocí, které přebírá Evropská unie anebo přímo vystoupení z tohoto společenství (např. ODS, SPD, KSČM). Posledním vnímáním, které je marginální v České republice, je ztotožnění civilizace, do které česká národní identita spadá, s křesťanským civilizačním okruhem (KDU – ČSL).

Národní identita - kultura

Ani u definování kultury není aktéry nabízena komplexnější konstrukce. Každopádně je většinou stejně jako národní identita, i kvůli spojování těchto pojmů zvolenými aktéry, vztahována ke křesťansko-židovskému odkazu či dokonce k hodnotám vycházejícím z antiky. Pro vnímání kultury specifické jsou dva body. Prvním z nich je důraz na zavedení kulturní, vlastenecké výuky a druhým je odmítnutí multikulturalismu.

První z nich klade důraz na vlastenectví a s tím spojené kulturní povědomí jako nutnou složku výuky například ve školách, tak aby i další generace mohly být např. hrdými Čechy či Evropany. Druhá podobnost je vztažena k doktríně multikulturalismu, kterou SPD, TOP 09 a KDU – ČSL odmítají. Z tohoto odmítnutí by se dal vyvodit závěr, že tyto strany budou klást důraz na konstrukci národního státu. Opak je pravda, kdy (kromě SPD) jsou TOP 09 i KDU – ČSL silně zaměřeni na českou identitu jako součást širší civilizace. V případě KDU – ČSL je konstrukce české identity doplněna ještě o křesťanský civilizační okruh, na jehož základě např. odmítá vstoupení Turecka do Evropské unie.

Skupina „Oni“ – Hrozba

Hrozby, které vyplývají ze zkoumaných platforem v českém politickém prostředí, jsou vždy definovány českými aktéry vztahované k problematice migrační krize. Jiná hrozba pro Českou republiku a civilizaci, do které spadá, konstruována není. Jedinou hrozbu, která není primárně ohledně islámu, muslimů aj. je konstrukce Evropské unie v podání strany SPD. SPD Evropskou unii obviňuje z řízené islamizace Evropských států a jejich postupné ničení za cílem vzniku multikulturní evropské federace.

Tabulka č. 11: Kritéria skupiny „Oni“ pro Českou republiku

Skupina „Oni“ – hrozba
Hrozba pro stát
Hrozba mimo stát
Využívání islamofobie
Jiné hrozby

Zdroj: Zpracováno autorem na základě teoretické části

Hrozba pro civilizaci

Vzhledem k výsledkům konstrukce národa je logické, že migrační krize jako hrozba je vztahována zejména k evropské civilizaci, potažmo Evropské unii. Tento fakt lze odvodit z politických řešení, která jsou jednotlivými aktéry nabízena, ať už v předvolebních programech anebo na Facebooku. Tato řešení se dají rozdělit do dvou kategorií návrhů řešení. Prvním jsou návrhy, které jsou vztaheny na území mimo Českou republiku, zatímco druhý typ řešení se zabývá tím, jak chránit Českou republiku, která je primárně ohrožena migrací, muslimy apod.

Tabulka č. 12: Navrhovaná řešení migrační krize

	Aktéři v kategorii
Řešení vztažené mimo stát	ODS, Piráti, KSČM, ČSSD, KDU – ČSL, TOP 09, STAN
Řešení vztažené k státu	SPD, ANO 2011 ¹⁶ , Milan Chovanec

Zdroj: Zpracováno autorem na základě teoretické a analytické části

První typ řešení je spojen např. s humanitární, finanční nebo vojenskou pomocí v oblastech, ze kterých přichází nejvíce migrantů. Pod tento typ spadá také zmiňování nutnosti chránit schengenskou hranici tak, aby nemohli do prostoru Evropské unie vstupovat nelegální migranti či potencionální islámští radikálové. Druhý typ řešení je vztažen na přímou ochranu hranic České republiky a společně s tím je nutné prosadit politiky, které například prosazují zboření mešit, vyhánění uprchlíků, zakazování symbolů spojených s islámem a dalo by se říct, že tento typ řešení se pojí se s aktéry, kteří ve svých platformách využívají islamofobní předsudky.

Využívání islamofobie

V kontextu zkoumaných aktérů a jejich platforem je využívání islamofobie ve spojitosti s rámováním národa anebo migrace velmi omezeno. O využívání anti-muslimských předsudků lze hovořit jen a pouze u strany SPD a jejího předsedy Tomia Okamury a u předsedy strany ČSSD Milana Chovance¹⁷. Tato islamofobie spočívá na vyzdvihování nekompatibility české, evropské kultury s kulturou muslimskou. Tato nekompatibilita je zejména způsobena domnělými vlastnostmi, které jsou muslimům připisovány, např. nepracují, neumí číst, nectí české hodnoty a právo aj. Každopádně jejich rámování islamofobie je spíše neseno v kulturních konotacích, nežli v konotacích rasy, barvy kůže apod.

¹⁶ Částečně vyplývající z citace o nutnosti chránit ohroženou českou národní identitu.

¹⁷ Oproti SPD a jejímu předsedovi ve velmi malé míře (viz tabulky v sekci Přílohy).

5. Slovenská republika

5. 1. Stručný historický kontext „My“ vs. „Oni“ na Slovensku

Slováci sdílí s Čechy dlouhodobou společnou historii, která se institucionalizovala v roce 1918 vznikem samostatného Československa. Od té doby prošel tento státní útvar nemálo změnami. Nejviditelnějšími z nich je vznik samostatného Slovenska a České republiky v letech 1939 a 1993.

Rok 1918 v rámci České republiky je pojímán jako vítězství nad Germány a konečné prosazení české národní identity. Na druhou stranu na Slovensku je rok 1918 vnímán jako záchrana slovenské národní identity, jelikož Slováci byli pouhou národnostní menšinou v Maďarsku (Holý 1994: 827). Rokem 1939 došlo k zásadnímu oddělení České republiky a Slovenska, ve kterém sehrálo velkou roli Slovensko, které se přidalo na stranu nacistického Německa a z České republiky se stal protektorát Čechy a Morava. Slovensko v této době ze svého území taktéž odsunulo Židy v rámci spolupráce s nacistickým Německem. V době nově zavedeného Československa byla patrná rivalita, zejména vnímána ze strany Slováků, mezi Čechy a Slováky, kteří si připadali nedocenění anebo vykořisťování Českou republikou, ať už v unitárním Československu anebo federativním (Vlachová – Řeháková 2009: 256-257).

Po rozpadu Československa začala být na Slovensku, oproti České republice, patrnější přítomnost menšin. Zatímco v České republice je celkem homogenní společnost (viz kapitola 4. 2. 1), tak na Slovensku je až 14 % společnosti tvořeno menšinami, zejména maďarskou, ale i jinými. Každopádně podobně jako v České republice došlo na Slovensku k nevráživosti vůči jiným etnikům. Největší nárůst lze zaznamenat od roku 2008, ve kterém např. muslimská rodina v blízkosti bydliště vadila jen 32 % Slovákům. V roce 2017 muslimská rodina vadila už 73 % Slováků a narostl i počet nelibosti vůči Židům, Asijcům anebo přistěhovalcům z chudších zemí, což je dáváno do kauzálního vztahu, stejně jako v České republice, s migrační krizí (EuroZprávy 2017b).

5. 2. Slovensko – analýza a interpretace dat

Smer – sociálna demokracie (Dále Smer – SD)

Předvolební program

Smer – SD je raritní politickou stranou, jelikož na volební období pro roky 2016 – 2020 nepředstavila žádný komplexnější politický program. Tím pádem úplně absentuje předvolební program ve formě PDF anebo v jakékoliv jiné podobě. Předvolební program této strany spočívá jen a pouze v umístění sekce „Priority programu strany Smer – SD pre roky 2016 – 2020“ na webové stránky strany (Smer – SD 2016). Tato sekce webových stránek se skládá jen z pěti obecných bodů ohledně dalšího směřování státu dle představ strany Smer – SD. Všechny pět bodů se točí kolem tematiky zvyšování platů, minimální mzdy či snižování nezaměstnanosti, což koresponduje se sociálně demokratickým zaměřením strany (Smer – SD 2016). Co v těchto bodech absentuje úplně, jsou vyjádření ohledně slovenského národa, jeho konstrukce a skupin, aspektů či jevů, které by jej mohly ohrožovat. Absence předvolebního programu může být zapříčiněna i výsledkem voleb z roku 2012, ve kterých Smer – SD suverénně dosáhl vítězství se ziskem necelých 45 %. Strana a její předseda se poté mohli spoléhat na loajální voliče z minulého období a předvolební program se pak mohl zdát být nadbytečným (Iness 2016, partiesandelections 2016).

Každopádně za dokument, který supluje roli předvolebního programu, by mohly být považovány stranické noviny vydané v únoru 2016, tedy měsíc před volbami do parlamentu. Nejenže v těchto novinách je kladen důraz na nutnost jít k volbám, ale i vícero rozebírá politické priority, které byly umístěny na webových stránkách Smer – SD. Nejdůležitější částí optikou cíle této práce je část, která se věnuje bezpečnosti. Největší část kapitoly s názvem „Chranime Slovensko“ zabírá článek s názvem „Prilev migrantov pokračuje, Eúropa stále hľadá riešené“ (Noviny SMERu 10. 2. 2016). Migrační krize je v této části pojímána jako zjevné ohrožení slovenského národa, ačkoliv už není sděleno, zda

se jedná o ohrožení kultury, náboženství či fyzické ohrožení občanů Slovenska. Každopádně spojitost migrantů např. s terorismem, politickým či radikálním islámem nevyplývá.

Konstrukce národa optikou strany, lze nalézt v dokumentu „ Programové zameranie strany SMER – sociálna demokracia na volebné obdobie 2012 – 2016. Jedinými zmínkami ohledně charakteru slovenské národní identity lze nalézt v těchto pasážích programu: „Vláda podporí skvalitňovanie vzdelávania v oblasti poznania a úcty k národným a ku kresťanským tradíciám, bude odporovať vlastenectvo modernými formami a metódami vzdelávania“, Kultúru vláda vníma nielen ako základ identity a duchovného života slovenskej spoločnosti [...]“ (Smer – SD 2012: 28, 31). Ohledně národní identity dochází k vyzdvihování křesťanské tradice a její implicitní ztotožňování s národní identitou či kulturou. Každopádně jako u většiny stran nedochází k upřesnění toho, co křesťanská kultura/ hodnota pro stranu představuje.

Sdílený obsah na stranickém Facebooku

Obsah strany sestává z klasických příspěvků sdílených s ostatními uživateli, ale zároveň je ve velké míře založen i na sdílených rozhovorech či vyjádřeních stranického předsedy Roberta Fica. Pravděpodobně je tomu tak z důvodu neexistence (v té době) samostatného profilu předsedy strany. Obsahově se příspěvky neliší od sdělení, která vyplývají z předvolebního programu strany.

Klasickým tématem ve vztahu k migrační krizi jsou povinné kvóty na přijímání uprchlíků pro členské státy EU. Jako snad všechny české a slovenské strany strana Smer – SD odmítá kvótní systém: „[...] mechanismus povinných kvót je nezmysel, ktorý nemože fungovať. Naša slová se potvrdila, pričom sme stratili medzitým kopu času“ (Smer – SD 18. 1. 2016). Kromě odmítání povinných kvót klade strana velký důraz na zamezení utváření „ucelených enkláv

migrantov“ na území Slovenska a ochranu vnějších hranic Evropské unie (Smer – SD 22. 2. 2016). Tento důraz na tvoření komunit na Slovensku může být zapříčiněn i slovenskou zkušeností s oblastmi, ve kterých žijí menšiny, zejména Maďaři, Romové anebo Rusíni.

Nebezpečnost, i kvůli zkoumanému období, migrační krize je vztahována k událostem v německém Kolíně nad Rýnem o silvestrovské noci roku 2015¹⁸. Jejich nebezpečnost je spatřována zejména v počtech přichozích migrantů, kdy: „[...] mají v roce 2016 přist' do Európy tri milióny migrantov, že dnes z Turecka do Grécka prichádza denne približne dvetisíc ľudí. Vieme, že 80 percent migrantov sú muži a drvivá väčšina z nich vo veku 25 – 35 rokov, teda nie ženy s deťmi na úteku pred vojnou“ (Robert Fico 2016a in Smer – SD 12. 1. 2016). Z této citace vyplývá zřejmé přesvědčení Smeru – SD o demografickém složení migrační vlny, která poté nemůže být vnímána v konotacích solidarity s uprchlíky před válkou, ale v konotacích strachu z mladých ekonomických migrantů. Tyto migranti jsou vnímání jako monolitická skupina muslimů, která se může přizpůsobit, ale spíše je pravděpodobné, že se nepřizpůsobí slovenským a evropským tradicím a zvykům. Jedná se hlavně, o chování k ženám ze strany muslimských mužů, které je zdůrazňováno, ale i možnost etnických a náboženských konfliktů, pokud se migrační vlna nezastaví skrze ochranu vnějších hranic Evropské unie. Tato konstrukce migrantů vyplývá například z těchto citací: „Fico vyhlásil, že nebude tolerovať obťažovanie žien – či už na verejnosti alebo v uzavretej moslimskej spoločnosti“; „Nedá sa predpokladať, že novoprichádzajúci sa automaticky prispôbia zvykom a pravidlám [...] môžu so sebou prinášať etnické a náboženské spory [...]“ (Robert Fico 2016b in Smer – SD 9. 2. 2016).

¹⁸ Hromadné sexuální obtěžování či okrádání žen, dle všeho muži Arabského či Severoafrického vzezření (ČT24 2016)

Kotleba – Ľudová strana naše Slovensko (Dále L'SNS)

Předvolební program

Program strany je velmi krátký. Jedná se o deset bodů, které by slovy Mariana Kotleby měly zaručit prosperující budoucnost pro Slovensko. První bod programu se zabývá rozkrádáním států stávajícími politickými elitami. Důležitou zmínkou je existence tzv. parazitů. Tito parazité mají vše zadarmo, jelikož veškeré jejich aktivity jsou hrazeny z peněz daňových poplatníků (L'SNS 2016).

Konstrukce hrozeb pro Slovensko jsou pojímány ve dvou úrovních. Jako první jsou zmiňováni tzv. parazité, v programu vztaženo k Romům obývajících Slovensko. Druhá úroveň je vztažena k migrační krizi, islámu a muslimům (L'SNS 2016).

První hrozba je vnitrostátního charakteru, jelikož Slováci jsou „dennodenne okrádání, znásilňování a vraždení cigánskými extrémistami (L'SNS 2016). Zajímavým jevem je, že charakteristiky, které bývají u jiných stran často přisuzovány muslimům ve spojitosti s migrační krizí, jsou zde připisovány Romům. V programu se také hovoří o „cigánském teroru“, který je zejména spojován s událostmi okolo hradu Krásná Hôrka¹⁹. Slovenská vláda je kritizována kvůli neschopnosti konat a tvrdě zasáhnout proti výše zmíněnému teroru. L'SNS navrhuje své vlastní řešení: „Každý zločinec si musí být vědomý toho, že pro nemu tvrdo nasadíme nielen políciu, ale aj Domobranu! Nebudeme tolerovať ani žiadne čierne stavby. Zlikvidujeme ich všetky - rýchlo a bez rozdielu!“ (L'SNS 2016). Optikou strany lze problematiku s Romy vyřešit jen a pouze násilím skrze policejní zásahy, ale i založení Domobrany, která bude zasahovat v oblastech, ve kterých policie dle strany selhává.

¹⁹ Tento hrad byl pravděpodobně zažehnut aktivitami spojenými s blízkou romskou osadou (iDnes 2012).

Druhá hrozba je vztažena k migraci. Migrace je rámována takto: „Akoby nestačilo to, že tu máme cigánský problém, už sa na nás valia hordy muslimských imigrantov; „Slovensko nie Afrika! Nikdy sa nepodriadime cudzincom!“ (L'SNS 2016). Migrace je rámována jako invaze muslimů, kteří: „[...] sa nevedia a ani nechcú prisposobiť našim zákonom a spoločným normám. Páchajú mnohé zločiny [...] Vytlačajú kresťanstvo a európsku kultúru [...]“; My [...] národ ani Boha nikdy nezradíme. Nedovolíme imigrantom obsadiť Slovensko. Nedáme im naše ženy ani našu zem“ (L'SNS 2016). Z výše zmíněné citace vyplývá důraz strany na nekompatibilitu muslimů, potažmo migrantů se slovenskou kulturou, která je založena na křesťanství²⁰ a evropských hodnotách. Problematika muslimů a jejich přítomnosti v zemi je podobně jako u Romů vztahována k intencím muslimů unášet, znásilňovat a podobně znevažovat slovenské ženy. Rozdílem u konstrukce migrantů je jejich vyobrazení jako invazivního druhu, který má biologickou touhu obsadit celé Slovensko, Evropu a nakonec svět.

Slovenská národná strana (SNS)

Předvolební program

V programu SNS je velký důraz na koncept Slovenska jako národního státu:

„Slovenský národ je dlhodobo ukotvenýna území Slovenska, čerpá z tradícií svojich slovanských predkov, kresťanského základu a ďalších európskych civilizačných vplyvov. Účelom vzniku a existencie Slovenskej republiky je trvalýa všestranný rozvoj štátotvorného slovenského národa, ochrana slovenského jazyka a slovenskej národnej kultury“ (SNS 2016: 7).

²⁰ Většina stran zdůrazňuje křesťanské kořeny nebo hodnoty, ale ne přímo křesťanství.

Strana klade velký apel na zachování a hlavně ochranu slovenské kulturní identity, do které zahrnuje zejména: lidové umění, literaturu, výtvarné umění, dramatické umění, hudební umění, pohybové umění a audiovizuální umění. Zachování této kultury je v programu rámováno takto:

„Budeme dôsledne chrániť naše cyrilo-metodské dedičstvo a odkaz Veľkej Moravy a tak zabráníme neprirodzenej zmene kultúrneho, náboženského, etnického a jazykového charakteru nášho štátu“; „zastavenie všetkých politických, ekonomických, kultúrnych a sociálnych pokusov o likvidáciu slovenského národa a jeho rozpustenie v tzv. globálnom super štáte“ (SNS 2016: 11).

Z těchto citací vyplývá jasný důraz na ochranu slovenské národní identity, definované zejména skrze kulturu, před všemi aspekty, které by státoporný proces mohly ohrožovat. Toto pojetí státu je klasickým příkladem nacionalistické představy světa, který je složen z nezávislých národních států (SNS 2016: 11).

Optikou migrační krize je slovenská kulturní identita ohrožená také, kdy: „ochrana práv slovenských občanov pred akoukoľvek formou alebo pokusom o narušenie slovenskej etnickej, kultúrnej, náboženskej a sociálnej integrity zo strany nelegálne migrujúcich cudzincov, ktorí pochádzajú z odlišného etnického, kultúrneho, náboženského a sociálneho prostredia“ (SNS 2016: 11). Z této citace lze odvodit, že kultura migrantů je nekompatibilní s kulturní identitou Slovenské republiky, potažmo slovenských občanů. Z tohoto vyjádření nevyplývá souvislost migrantů s islámem či muslimy, každopádně následující programové vyjádření implicitně hovoří o muslimech jako o možné hrozbě pro Slovenskou republiku: „Zabezpečíme, aby sa príslušnosť k [...] etno-kultúrnej skupine nesmela prejavovať symbolmi, ktoré by na verejnosti zahaľovali tvár jej príslušníka“ (SNS 2016: 42). Touto větou mají autoři programu zřejmě na mysli burky či hidžáby, které jsou spojeny se zahalováním muslimských žen a celkově s muslimskou kulturou.

Obyčejní Ľudia a Nezávislé Osobnosti (ďalej OLNO)

Předvolební program

U této strany stojí za zmínku délka jejího programu. Předvolební program této strany má necelých sto padesát stran. Je tedy nejdelším ze všech studovaných programů. Tento fakt se také projevuje v hloubce tematizování jednotlivých problémů, na které se strana zaměřuje, nevyjímaje politického islámu, muslimů a migrační krize.

Ačkoliv obsahově je program bohatý, tak se nesnaží svým charakterem tvořit nějaký ucelený obraz slovenského národa a aspektů, které jej ohrožují. Slovenský národ je konceptualizován v rámci jeho sounáležitosti s Evropskou unií, Nato a Západní civilizací:

„Koniec studenej vojny a vstup do európskych a transatlantických štruktúr znamenal návrat do Európy, kam Slovensko civilizačne patrí. [...] je životným záujmom Slovenska udržanie vitalit a akcieschopnosti NATO a EÚ, založené na solidarite a spolupráci medzi členmi – našimi spojenkami“ (OLNO 2016: 124).

Migrace je v programu brána jako důsledek mezinárodního dění v Severní Africe a na Blízkém Východě: „Zvýšená pozornosť musí ísť do riešenia koreňov problému, inak budú pokračovať symptómy v podobe nových migračných vln a humanitárnych katastrof na dlhej ceste utečencov za lepšou budúcnosťou“ (OLNO 2016: 127). Migrační krize jako hrozba není vztahována k muslimům, islámu anebo terorismu.

Sme rodina – Boris Kollár (dále SR – BK)

Předvolební program

V sekci programu ohledně bezpečnosti Slovenské republiky je jako primární hrozba zmíněna migrace ze Severní Afriky a Blízkého Východu. Toto ohrožení vyplývá zejména z velkého počtu příchozích a jejich odlišné kultury, civilizace:

„Do Európy dnes prichádzajú milióny ľudí, ktorí majú úplne odlišné civilizačné návyky jako my [...] sú pevne odhodlaní, že sa nechcú prispôbiť našmu spôsobu života [...] Chcú od nás, aby sme sa my prispôbili ich životnému štýlu. Z toho nevyhnutne plynú konflikty, jako [...] v Nemecku alebo Francúzsku“ (SR – BK 2016: 5).

Z citace vyplývá nemožnost integrace migrantů, kteří jsou nekompatibilní se slovenskou a evropskou kulturou. Migranti jsou vyobrazováni jako neochotní přizpůsobit se slovenským zvykům a zákonům a k tomu je jejich primárním záměrem kolonizovat Slovensko a přizpůsobit ho zvykům svých domovin. Každopádně z této citace nevyplývala explicitní spojitost migrantů s islámem či muslimy. Tato korelace je zdůrazněna dále v programu: „ Rodina je základnou stavebnou bunkou každej spoločnosti. Za rodinu považujeme muža, ženu a deti. Odmietame experimenty s rodinou a s deťmi. Budeme bojovať proti ohrozovaniu našich rodín zvonku (islamistická invázia do Európy)“(SR – BK 2016: 11). Ohrožení migrací jsou zejména rodiny, které jsou v programu chápány jen jako muž, žena a dítě²¹. Migrace je zde chápána jako islamistická invaze do Evropy za cílem kolonizace evropských států.

Každopádně program zmiňuje i nutnost pomáhat uprchlíkům před válkou z oblastí Blízkého Východu a Severní Afriky. Na druhou stranu dodává, že: „ [...] 90 percent ľudí prichádzajúcich do Európy nebolo ohrozených na životě. Sú to ekonomickí imigranti“ (SR – BK 2016: 5). Strana se také ohrazuje proti

²¹ Pravděpodobné vymezení proti LGBT skupinám z konzervativních pozic.

povinným kvótám na přerozdělování uprchlíků, na druhou stranu není proti přijímání uprchlíků křesťanského vyznání: „Nie sme proti tomu, aby sme prijali časť kresťanov z vojnových zón. [...] civilizačné návyky týchto ľudí sú podobné našim [...] predpoklad, že sa úspešne integrujú do spoločnosti“ (SR – BK 2016: 5). Předpokladem, dle programu, úspěšné integrace migrantů je jejich náboženské vyznání (zde křesťanství), které je bráno jako základ civilizačních návyků.

Řešením potencionálního ohrožení Slovenska migrační krizí je výstavba plotů na úsecích hranic, které budou nejvíce ohrožené migrační vlnou. Strana SR – BK zcela vypouští řešení migrační krize v podobě finanční, vojenské či humanitární pomoci v ohniskových oblastech migrace (SR – BK 2016: 5).

Sloboda a Solidarita (dále SAS)

Předvolební program

Předvolební program SAS je jedním z těch delší na počet celkových znaků. Každopádně se v tomto rozsáhlém hodnotovém sdělení strany nachází jen málo informací ohledně migrace, islámu, muslimů a jejich vztahu k slovenskému národu. Program je spíše založen na individualismu a pravicovém přístupu k ekonomice, ale i společnosti, kdy v tomto přístupu není prostor na konstrukci národa či jeho hrozeb. Jediným případem, ve kterém je v programu řešena problematika migrační krize, je tato citace:

„Je správne, a nielen na Slovensku, byť ľudský, súcitiť s obeťami vojen a vojnovými utečencami a ich rodinami. Ale na druhej strane, solidarita nesmie byť vynútená. Potom už prestáva byť solidaritou, ale stáva sa diktátom a plnením príkazov niekoho iného. Slovensko je autonómna krajina, dodržiavajúca pravidlá zodpovedného člena EÚ. Pravidlá sa majú dodržiavať. Všetky krajiny i s pomocou EÚ si musia poriadne strážiť svoje hranice a musia najmä dostať účinnejšie právne nástroje na

ich ochranu. Zároveň musia byť v prípade potreby pripravené hermeticky uzavrieť svoje hranice. Každý človek na svete má právo chcieť žiť tam, kde si myslí, že mu bude najlepšie. Je to jeho túžba a nikto mu ju nemôže vziať. Avšak každá krajina má a musí mať naďalej právo rozhodnúť, komu a za akých podmienok umožní žiť na svojom území, Slovensko nevynímajúc“ (SAS 2016: 50).

Z citace vyplývá dôraz na solidaritu s utečenci pred válkou a na právo každého jedinca na vlastnú voľbu toho, kde chce žiť. Na druhou stranu je v citaci vyzdviheno právo štátu na ochranu svojich hraníc (a klidne je hermeticky uzavrieť) a právo na výber ľudí, ktorí v danom štáte budú žiť. Evropská unie je tu medziľadky označena za diktátora kvôli kvótnému systému. Každopádne hlavným sdelením této citace je dôraz na autonomní Slovensko, spíše zdánlivou solidaritu a zejména na odmítnutí kvót, viz další pasáž programu: „Budeme aj v budúcnosti odmietat' prípadné ďalšie povinné kvóty na vojnových utečencov a ilegálnych ekonomických imigrantov – bez ohľadu na to, či pôjde o jednorazové prerozdelenia alebo trvalý mechanizmus prerozdelenia“ (SAS 2016: 50).

Problematika migrační krize neobsahuje žádné náznaky islamofobie a predsudků vůči muslimům anebo Arabům. Pravděpodobným důvodem bude důraz stranického programu na jednotlivce. Tento důraz na jednotlivce je viditelné například v této citaci z předvolebního programu: „Slobodu chápeme ako možnosť človeka plnohodnotne sa realizovať v spoločnosti, bez ohľadu na pohlavie, vek, príslušnosť k národnostnej alebo etnickej skupine, náboženské vyznanie, rasu, zdravotný stav, sexuálnu orientáciu, rodinný stav, farbu pleti, jazyk, sociálny pôvod a majetok“ (SAS 2016: 89). Tento individualistický prístup je patrný i v sekcii programu ohľadne kultury. Po väčšinou se politické strany vyjadřují ohľadne kultury jako součásti národní identity a hrdosti. V programu SAS je kultura brána jako prostředek k ekonomickému zisku: „Kultúra je v európskom priestore čoraz viac vnímaná ako strategické odvetvie spoločnosti

s priamym dopadom na ekonomiku, regionálny rozvoj a tvorbu pracovných miest“ (SAS 2016: 87).

Sdílený obsah na stránickém Facebooku

Příspěvky na Facebooku ohledně migrace, muslimů, islámu jsou ve velké míře vztaženy ke kritice politiky vládní strany Smer – SD, zejména jejího předsedy a premiéra Slovenské republiky Roberta Fica. Tato kritika je především směřována na navyšování nákladů na bezpečnost a rozšiřování bezpečnostních sborů a šíření strachu viz: „[...] súčasná vládna moc zneužíva túto tému na šírenie strachu na Slovensku a na postupné budovanie policajného štátu a okliešťovanie osobnej slobody, ktorú sme si pred 26 rokmi ťažko vybojovali“ (Eúropské noviny 2016 in SAS 2016 5. 2. 2016).

Na druhou stranu tato kritika Smeru – SD, potažmo Roberta Fica se zdá být pokrytecká. Strana SAS sama o sobě také sekuritizuje téma migrační krize např. skrze důraz na možnost uzavření hranic, ale i spojování migrační krize s terorismem. Příkladem může být tento příspěvek: „Zároveň pripomínam, že tieto, ako aj minulé teroristické útoky sú dosledkom nezvládnutej migračnej a integračnej politiky“ (SAS 2016 22. 3. 2016). Dalším podobným vyjádřením je sdílený příspěvek, ve kterém je zachycen rozhovor s předsedou strany Richardem Sulíkem. V rozhovoru se vyjadřuje k problematice migrace:

„My sme sa už jasne vyjadrili, že sme proti migrantom všeobecne. Ale táto diskusia je v tejto fáze úplne bezpredmetná. Stačí povedať, že sme proti migrantom, pričom riešenie, ktoré si my predstavujeme ako funkčné a rozvážne, je uzavrieť hranice a nie začať sa vymedzovať proti tým, ktorí tu už x rokov žijú“ (Parlamentné listy 2016 in SAS 2016 11. 1. 2016)

„Zhovárajme sa o tom, čo urobiť, aby sa takéto niečo nestávalo, ale spustiť hon na moslimov, to sa mi zdá ako úplne zbytočné. Pritom ani ja nechcem žiť v spoločnosti, kde sa narodí viac moslimských detí ako nemoslimských. S tým súhlasím. Ale povedať, že my ich všetkých budeme monitorovať, je príliš“ (Parlamentné listy 2016 in SAS 2016 11. 1. 2016).

Z týchto citácií vyplýva jasný odpor vŕči migraci jako takové, ale spíše z xenofobního hlediska, nežli přímo zaměřeno proti muslimům. Na druhou stranu je zde explicitně zmíněna nechuť soužití ve společnosti, ve které je větší množství muslimů, kdy jiné etnikum, pokud bereme v potaz prohlášení, že SAS odmítá migraci jako celek, nezmiňují. Každopádně strana zdůrazňuje, že migranti ve Slovensku nejsou a pravděpodobně tam ani nechtějí, takže spíše se jedná o vnímání migrace jako hrozby pro Evropskou unii, zejména Německo, a pro Slovenskou republiku je hrozba pouze hypotetická (Eúropské noviny 2016 in Sas 2016 5. 2. 2016).

Sdílený obsah na stranickém Facebooku předsedy

Sdílené příspěvky na profilu předsedy strany Richarda Sulíka do velké míry kopírují svým obsahem jak program, tak i příspěvky na stranickém Facebooku. Na druhou stranu příspěvky předsedy strany jsou velmi často zaměřeny na kritiku Německa, zejména Angely Merkelové a její, slovy předsedy, nebezpečné přistěhovalecké politiky, která ničí nejen Německo samotného, ale zničí i Evropu:

„Migrantská politika Nemecka je čistá katastrofa, Nemecko svojou mimoriadne laxnou bezpečnostnou politikou je hrozbou pre celú Európu. [...] Pritom sú medzičasom známe policajné štatistiky , podľa ktorých sa počat tresných činov až zdvojnásobil (v závilosti od regionu a krajiny povodu migrnatov). Nehovoriac o iných negatívnych javoch, od

obt'azování žien až po rastúcu hrozbu terorizmu“ (Richard Sulík 24. 2. 2016).

Předseda strany, stejně jako strana samotná, nevidí migraci jako primární ohrožení Slovenské republiky. V migraci je spatřována pouze potencionální hrozba pro Slovensko, kdy předseda navrhuje uzavřít, v případě nutnosti, slovenské hranice a odmítání povinných kvót. Ačkoliv migrace není vnímána jako Slovensko ohrožující, tak příspěvky ohledně migrantů, vždy vztažené k pojmání migrantů jakožto muslimů, jsou velmi pejorativně vztaženy k islámu, muslimům či Arabům. Příkladem může být předchozí citace, ze které vyplývá, že muslimové, tedy migranti obtěžují ženy a vlastně jsou důvodem terorismu.

Richard Sulík ve svých příspěvcích upozorňuje na to, že Slovensko nesmí dopadnout jako Německo, které se zmítá v sociální, finanční a hlavně bezpečnostní krizi:

„Nemusíme to zažiť aj my, poučme sa na chybách iných. Ja jako Slovák, ktorý vyrástal v kresťanskej kultúre (i keď som ateista) chcem žiť medzi Slovákmi a už nemám iné miesto na život. A preto spravím všetko preto, aby Slovensko ním ostalo. TOTO JE MOJA KRAJINA a odmietam se zmieriť s tým, že sťahovanie národov už vždy bolo“ (Richard Sulík 2016 25. 2. 2016).

Z výše zmíněné citace vyplývá jistá spojitost mezi slovenskou národní identitou a křesťanskou kulturou. Ačkoliv je explicitně zmíněné, že autor příspěvku je ateista, tak jako hlavní důvod nekompatibility kultur uvádí je v jeho podání uveden na základě náboženské interpretace jednotlivých národů a jejich kultur. Každopádně „býti Slovákem“, v této interpretaci nevyžaduje fyzické či rasové předpoklady, ale každý, kdo chce být Slovákem, musí přijmout tamní hodnoty a kulturu (Richard Sulík 4. 2. 2016).

Ve spojitosti s migrací a nemožností akomodace migrantů na území Slovenska při zachování slovenské národní identity, i když s notnou mírou nadsázky, uvádí Richard Sulík, že je nutné vykopat příkop z Německa do Řecka, ve kterém je nutné poslat všechny migranty zpět a zároveň vyloučit Itálii a Řecko ze Schengenského prostoru kvůli jejich selhání při obraně vnější hranice Evropské unie (Richard Sulík 1. 2. 2016; Richard Sulík 17. 2. 2016).

MOST-HÍD polgári párt – občianska strana (dále Most - Híd)

Předvolební program

Most – Híd je strana, která zastupuje zájmy maďarské menšiny na území Slovenska a snaží se o větší integraci Maďarů do slovenské společnosti. Strana se prezentuje jako multikulturní, tím pádem pro ně není tématem migrační krize a k ní, povětšinou vztažená, nekompatibilita jednotlivých různých kultur. Taková rétorika by nevedla k programu, který by mohl hájit integraci maďarské menšiny do slovenské společnosti. Tím pádem nejsou jak v programu, tak i na Facebooku k nalezení žádná vyjádření, která by se snažila zachytit problematiku migrace, terorismus, muslimů či islámu.

Na druhou stranu se Most – Híd ve svém programu vymezuje proti stávající politice slovenské vlády, která se snaží tvořit obraz národního státu. Strana vidí koncept identity zcela odlišně, nežli ostatní strany. Příkladem může být:

„Budeme iniciovať, aby sčítanie ľudu – na základe vzoru niektorých západných krajín – umožnilo priznanie viacnárrodnostnej identity. V situácii, keď výrazná časť občanov krajiny pociťuje príslušnosť k dvom, resp. viacerým etnikám, považujeme za nepochopiteľné a zbytočné, aby Slovensko nútilo svojich občanov robiť v tejto otázke rázne a jednoznačné rozhodnutia. Táto otázka sa netýka len maďarskej menšiny, ale aj Rómov, Rusínov, Ukrajincov, Nemcov“ (Most –Híd 2016: 92).

5. 3. Slovensko – dílčí shrnutí a kategorizace dat

Skupina „My“ – Slovenský národ

Konstrukce národa optikou zvolených slovenských aktérů se nese v obecné rovině. Kulturní hodnoty národa jsou většinou spojovány s národními hodnotami a vice versa. Rámování národa a jeho ohrožení podobně jako v českém prostředí obsahuje společné prvky, které jsou přítomny napříč politickým spektrem. Tabulka pod tímto odstavcem uvádí, do kterých z možných kategorií konstrukce slovenského národa spadá. Tyto kategorie jsou zobrazeny tučným písmem.

Tabulka č. 13: Kritéria skupiny „My“ pro Slovensko

Skupina „My“ – národní identita
Národní stát
Civilizace
Kultura
Náboženství

Zdroj: Zpracováno autorem na základě teoretické části

Národní identita – národní stát

Národní hodnoty, které by měly tvořit kulturní identitu, jsou spojeny s územím, na kterém se vyvíjel slovenský národ. Lze nalézt např. odkaz na Velkou Moravu anebo Cyrila a Metoděje. Celkově je slovenská konstrukce národní identity vztažena ke Slovensku jako národnímu státu, který je unikátní a je nutno ho chránit. V těchto konstrukcích není brán větší zřetel na Slovensko jako součásti širšího civilizačního okruhu anebo prostě civilizace. Pokud je přítomné řazení do určitého civilizačního okruhu, tak je v tomto případě zmíněna např. důležitá role

autonomního Slovenska. Tato interpretace národní identity, potažmo národa je u všech stran kromě Most – Hídu, Siet'e²² a OLNO.

Tento důraz na národní stát je citelný zejména v pasážích, které nabízejí řešení migrace a samotnou migraci z Blízkého Východu a Severní Afriky rámuji. Každopádně ve vztahu ke konstrukci národa jako svébytné jednotky nejsou k nalezení velké rozdíly mezi slovenskými aktéry. Nejvíce se vymyká strana Most – Híd, která odmítá budování slovenské národní identity a národního státu a zastává multikulturalistické pozice, zejména s ohledem na maďarskou menšinu žijící na Slovensku a její nelehce probíhající integraci.

Národní identita - náboženství

Při konstrukci národní či kulturní identity slovenského národa dochází k odvolávání se na křesťanství, ale ne na jeho hodnoty, ale na víru samotnou. Tím pádem jsou v některých pasážích Slováci adresováni jako křesťané apod. Každopádně tato konstrukce křesťanství jako integrální součásti slovenského národa je spíše používána ve vztahu k migrační krizi, která společnost vycházející z křesťanství ohrožuje.

V rámci kultury a vzdělání je slovenskými stranami prosazován důraz na vlasteneckou výuku spjatou s prezentací slovenských národních hodnot, které vychází z náboženských kořenů, potažmo náboženství samotného. Každopádně styl jakým by měla být výuka vedena, už dále rozebírán není. Lze se však domnívat, že zkoumaného obsahu, že obsah výuky by měl vést k posílení vlastenectví a s tím spojenou hrdostí na slovenský stát.

²² Možná i z důvodů nedohledatelných dat, zrušení strany aj.

Skupina „Oni“ – Hrozba

Hrozby, které vyplývají ze zkoumaných dat ohledně Slovenska, jsou tři. Jako nejvíce tematizovaná hrozba je rámována migrační krizí. Druhé dvě hrozby jsou spíše marginálního charakteru, kdy se jedná o romskou menšinu a strach ze ztráty národní identity Slovenska v tzv. „globálním super státě“.

Tabulka č. 14: Kritéria skupiny „Oni“ pro Slovensko

Skupina „Oni“ – hrozba
Hrozba pro stát
Hrozba mimo stát
Využívání islamofobie
Jiné hrozby

Zdroj: Zpracováno autorem na základě teoretické části

Hrozba pro národní stát

Už ve vztahu ke konstrukci slovenského národa je zřejmé, že hrozby budou z větší části nějakým způsobem vztahovány primárně ke Slovensku. Toto se projevilo zejména ve vztahu k rámování migrační krize, kdy většina aktérů jako jedno z prvních řešení migrace nabízí hermetické uzavření slovenských hranic anebo alespoň určitých částí hranic, kde by bylo možné pro migranty projít. Stejně jako v případě dílčího shrnutí pro Českou republiku jsou řešení rozdělena do dvou kategorií. Jedná se znovu o řešení vztažené mimo stát a o řešení vztažené na území státu.

Tabulka č. 15: Navrhovaná řešení migrační krize

	Aktéři v kategorii
Řešení vztažené mimo stát	OLNO
Řešení vztažené k státu	Smer – SD, SAS, SNS, L'SNS, SR – BK

Zdroj: Zpracováno autorem na základě teoretické a analytické části

První typ řešení je spojen např. s humanitární, finanční nebo vojenskou pomocí v oblastech, ze kterých přichází nejvíce migrantů. Pod tento typ spadá také zmiňování nutnosti chránit schengenskou hranici, tak aby nemohli do prostoru Evropské unie vstupovat nelegální migranti či potencionální islámští radikálové. Druhý typ řešení je vztažen na přímou ochranu hranic Slovenské republiky. Tento druhý typ řešení může být doprovázen důrazem na politiky, které například prosazují zboření mešit, vyhánění uprchlíků, zakazování symbolů spojených s islámem a dalo by se říct, že tento typ řešení se pojí s aktéry, kteří ve svých platformách využívají islamofobní předsudky.

Využívání islamofobie

Využívání předsudků vůči muslimům při rámování migrace, ale i národa je k nalezení u čtyř stran z politického systému Slovenska. Jedná se zejména o: Smer – SD, SAS, L'SNS, SR – BK. Využívání islamofobie je vztahováno k nekompatibilitě kultur, ale častým jevem je zmiňování nemožnosti soužití křesťanů a muslimů kvůli jejich indiferentním kulturám. Muslimové a jejich kultura je také u těchto stran rámována jako kvalitativně nižší nežli kultura křesťanská, např. špatné chování k ženám, neznalost evropských práv a povinností a jsou přirovnáváni k invazi či parazitům.

6. Závěrečná komparace České a Slovenské republiky

V kontextu České republiky a Slovenska lze nalézt podobnosti ve využívání islamofobie v konstrukci ohroženého českého nebo slovenského národa ve vztahu k migrační krizi. Na druhou stranu jsou u konstrukce obou národů mnohdy využívány odlišné prvky, které optikou dané politické strany ustavují obraz národa a jeho potencionálního ohrožení.

V rámci této závěrečné komparace a finálního shrnutí zodpovím na tři výzkumné otázky, které jsem podrobně stanovil v úvodu práce:

VO1: *„Jaké jsou rozdíly v konstrukci českého a slovenského národa vybranými politickými elitami v kontextu soudobé migrační krize?“*

VO2: *„Jaké jsou rozdíly v konstrukci aspektů ohrožující slovenský anebo český národ vybranými politickými elitami v kontextu soudobé migrační krize?“*

VO3: *„Liší se od sebe obsahově předvolební programy politických stran a příspěvky sdílené na Facebooku?“*

Na jednotlivé otázky budu odpovídat formou komparace zjištěných dat z předešlé části práce ohledně konstrukce českého a slovenského národa ve vztahu k migrační krizi jako potencionálního ohrožení existence obou národů.

6. 1. První výzkumná otázka

Komparace konstrukcí národa – skupina „My“

Tabulka č. 16: Přiřazení kritérií pro skupinu „My“

Skupina „My“ – Český národ		Skupina „My“ – Slovenský národ
Civilizace		Národní stát
Kultura		Náboženství
Odmítnutí multikulturalismu		Absence židovských kořenů

Zdroj: Zpracováno autorem na základě teoretické části

Ohledně konstrukce českého a slovenského národa jsou politické strany, alespoň v rámci zkoumaných platforem, spíše obecnější. Povětšinou se jedná o zdůrazňování existence blíže nespécifikovaných hodnot, které jsou pro český anebo slovenský národ společné. Ze sedmnácti zkoumaných politických stran, všechny kromě jedné²³, uváděly výše zmíněné nekonkrétní hodnoty. Tyto hodnoty jsou často prezentovány jako kulturní hodnoty, kdy se hovoří o národní identitě ve smyslu kulturní identity²⁴. Ve spojitosti s hodnotami a kulturou je častým jevem zmiňování nutnosti zdůrazňovat vlastenectví a národní hodnoty v rámci školské výuky.

V rámci vyobrazování českého či slovenského národa jsou identifikovatelné dva největší rozdíly. První markantní rozdíl mezi konstrukcí českého národa a slovenského národa nastává v kontextu percepce každého z nich v rámci světa či Evropy. V teoretické části jsem představil koncept R. Brubakera civilizacionismus. Jednalo se o tvoření národní identity v rámci určité širší civilizace, v kontextu České a Slovenské republiky by se mělo, dle této teorie, jednat o evropskou nebo západní civilizaci. Zatímco tento koncept je

²³ Slovenská strana Most – Híd

²⁴ Kultura je to, co tvoří jádro národní identity, které strany prezentují.

obecně²⁵ platný v rámci České republiky, tak ohledně Slovenska dochází k mnohým odchylkám, kdy v konečném důsledku pojmání slovenského národa jako součásti evropské civilizace není tolik prezentováno na úkor prezentace nezávislého, autonomního Slovenska, jakožto národního státu. Ze strany zvolených politických elit je citelný důraz na státoprvní proces²⁶, národní stát, sebeurčení a nutnost obrany slovenského národního státu např. před rozpuštěním v globálním super státě. Hlavním rozdílem v tomto ohledu tedy zůstává fakt, že slovenský národ je prezentován jako soběstačná entita a český národ je prezentován v širším civilizačním kontextu, ať už prezentovaném jako západní anebo evropská civilizace.

Druhým největším rozpoznatelným rozdílem mezi konstrukcí českého a slovenského národa je pojmání křesťanství a jeho významu pro národní, potažmo kulturní identitu. V České republice je národ spojován s křesťanskými, židovskými či dokonce antickými kořeny, které jsou uváděny jako základ české národní identity. Ve zkoumaných platformách u jednotlivých zahrnutých politických elit, ale není kladen důraz na křesťanství jako praktickou víru či na jeho transcendentní chápání. Na druhou stranu slovenské strany s pojmem křesťanství operují více a křesťanství je hlavně i v některých případech prezentováno s důrazem na jeho transcendentní podobu, tedy religiozitu a nejen hodnoty. Křesťanství je prezentováno jako integrální součást slovenské identity, kdy tato korelace na Slovensku vyplývá hlavně z vykreslování migrační krize jako hrozby pro slovenský národ, což je více rozebíráno v rámci odpovědi na druhou výzkumnou otázku. Pro slovenské politické elity a zkoumané platformy je typická absence židovských kořenů při konstrukci slovenské národní identity, což může být způsobeno jednak důrazem na křesťanství v rámci slovenské společnosti anebo je to důsledek okolností spojených s druhou světovou válkou a situací Židů na Slovensku v té době.

²⁵ Každá strana situuje český národ jako součást evropské civilizace

²⁶ Například slovenská strana Most – Híd se vymezuje proti této konstrukci národního slovenského státu.

Posledním rozdílem je větší počet stran v českém prostředí, které odmítají multikulturalismus, jakožto umělý zásah do společnosti, než na Slovensku, což je vzhledem k rozdílnému množství a velikosti menšin v obou zemích zvláštní. Důvodem může být malá zkušenost české společnosti s menšinami anebo jejich špatnou integrací, např. Romů. Vliv na to může mít i vnímání slovenského státu jako národního, ve kterém pro menšiny prostě není prostor, takže o multikulturalismu nejsou ani zmínky, což by potvrzovalo i vyjádření slovenské strany Most – Híd ohledně snah slovenských politických elit o protlačení a prosazení jednotné slovenské národní identity.

Nutno podotknout, že obsah programů a příspěvků, který se věnoval konstrukci národů, ať už českého nebo slovenského a jejich hodnot byl v porovnání s celkovým počtem znaků/příspěvků velmi malý²⁷. Tento fakt je zapříčiněn i tím, že konstrukce národa byla často vztažena k problematice migrační krize a ohrožení, které s sebou migrační vlna přináší. Tím pádem byl mnohem větší rozsah programů, ale i počet příspěvků vztažen k určitému rámování migrační krize a jejímu vztahu k oběma národům, ale i muslimům, islámu, popřípadě k terorismu. Každopádně procentuální podíl obsahu vztaženého ke skupinám „My“ a „Oni“ neindikoval, že při vyšším podílu tohoto obsahu dochází k většímu vykreslování národních nebo civilizačních hodnot, hrozeb apod. Tato korelace se projevovala až od cca od hranice 15 – 20 % celkového obsahu (viz strany SPD, L'SNS a SNS).

²⁷ Maximálně v řádu stovek znaků, skoro vždy vztaženo k migraci jako hrozbě pro národní hodnoty (viz Přílohy).

6. 2. Druhá výzkumná otázka

Komparace konstrukcí migrační krize – Skupina „Oni“

Tabulka č. 17: Přiřazení kritérií pro Skupinu „Oni“

Skupina „Oni“ – Česká republika	Skupina „Oni“ – Slovensko
Hrozba mimo stát	Hrozba pro stát
Využívání islamofobie	Využívání islamofobie
	Jiné hrozby

Zdroj: Zpracováno autorem na základě teoretické části

Jak je již zmíněno v předchozí kapitole, tak tematizování migrační krize, ať už z jakýchkoliv pozic, je silně nadreprezentováno oproti snahám jednotlivých politických stran konstruovat konkrétní obraz národa. V rámci všech analyzovaných programů a facebookových příspěvků je možné rozklíčovat tři základní kategorie politických stran k tematizování migrační krize. K tvorbě těchto kategorií jsou využity souhrnně data, jak z programů stran, tak i stranických Facebooků. V případě, že z příspěvku předsedy strany vyplyne jeho názorová odlišnost se stranou ve zkoumané problematice, tak je zařazen samostatně do jiné kategorie.

Tabulka č. 18: Tematizování migrační krize a využívání islamofobie

Kategorie aktérů	Strany v kategorii ²⁸
Kategorie 1	Piráti, STAN, Most – Híd
Kategorie 2	ODS, KSČM, ČSSD, KDU – ČSL, TOP 09, OLNO, SNS
Kategorie 3	ANO 2011, SPD, Milan Chovanec, Smer – SD, SAS, L'SNS, SR – BK

Zdroj: Zpracováno autorem na základě analýzy všech zkoumaných dat

²⁸ České strany a předsedové jsou zvýrazněny tučným písmem.

První kategorií jsou strany, které se migrační krizí nezabývají anebo se jí věnují velmi okrajově až povrchně jak v programu, tak i v příspěvcích na Facebooku. Jak z výše uvedené tabulky vyplývá, těchto stran, které odmítly tematizovat problematiku migrační krize, je v českém a slovenském politickém systému poskromnu. Tyto strany pojí i fakt, že společně s odmítnutím řešit témata ohledně migrační krize jde ruku v ruce se zanevřením na snahy ohledně konstrukce národa.

Druhou kategorií jsou politické strany, které migrační krizi tematizují, nabízí řešení a chápou ji jako problém, který sužuje Evropu, Evropskou unii. Každopádně v rámci programů a facebookových příspěvků nedochází k rámování migrační krize v konotacích islamofobie a ani nejsou nabízeny silné politiky²⁹ k řešení migrační krize. V této kategorii nejsou Česká ani Slovenská republika prezentovány jako primárně ohrožené a jsou prosazována řešení v podobě mezinárodní pomoci.

Třetí kategorie aktérů rámuje migraci jako invazi muslimů, kteří jsou nekompatibilní se slovenskou nebo českou kulturou a také jsou odhodláni tyto kultury vymýtit a přetvořit k obrazu svému. Migrační krize a s ní příchod velkého počtu muslimů do evropských zemí je spojován s teroristickými útoky, již proběhlými anebo potencionálními. Nekompatibilitu kultur politické strany nebo předsedové této kategorie podtrhují výčtem negativních vlastností, kterými každý³⁰ migrující muslim oplývá.

Z tabulky č. 18 ohledně kategorií vyplývá, že na Slovensku je více stran, které využívají při rámování migrace islamofobii a migraci prezentují jako přímou hrozbu pro slovenský národ – jedná se o čtyři strany (Smer – SD, SAS, L'SNS, SR – BK). V českém politickém systému jsou v této kategorii dvě strany – ANO 2011 a SPD. U strany ANO 2011 není úplně jasné, zda ji zařadit do

²⁹ Např. vystoupení z EU, uzavření hranic, odsun migrantů apod.

³⁰ Prezentují muslimy jako jeden homogenní celek.

druhé či třetí kategorie. Každopádně vyjádření ohledně migrace, jako hrozby pro českou národní identitu a její hodnoty, převážilo pomyslnou miskou vah, a proto jsem se rozhodl zařadit ANO 2011 mezi strany kategorie 3. Výjimku mezi kategoriemi tvoří dosazený předseda ČSSD Milan Chovanec, který se jako jediný (zjistitelný) předseda vymykal názorům své strany ohledně migrace a její percepce.

Z konečného shrnutí vyplývá, že v České republice je nejvíce stran kategorie 2, zatímco na Slovensku kategorie 3. Z toho se dá vyvodit, že na Slovensku je, alespoň v rámci politického systému, zastoupena větší míra islamofobie nežli v České republice. Islamofobie a obavy z muslimů na Slovensku jsou často rámovány do náboženských konotací a nemožné kompatibility islámské a křesťanské kultury/ víry. Také nabízená řešení při ohrožení státu jsou na Slovensku vztažené k nutné obraně slovenských hranic a výstavbě plotů, které by migranty zadržely. Tato navrhovaná řešení a obava o slovenský národ a kulturu pravděpodobně vyplývá i z převažujícího pojetí Slovenska jako národního státu mezi slovenskými politickými aktéry. V rámci České republiky (kromě SPD a částečně ANO 2011) převládají návrhy řešení v podobě větší spolupráce evropských států např. ochrana vnějších hranic Evropské unie nebo mezinárodní humanitární či vojenské mise.

Snaha o konstrukci negativních vlastností společných pro všechny muslimy, ale i migranty obecně ³¹ je k nalezení jen u aktérů kategorie 3 (mimo ANO 2011). Jedná se o nevěli a vlastně nemožnosti migrantů přizpůsobit se evropským zákonům, tradicím či hodnotám. Migranti, v pojetí aktérů kategorie 3, jsou prezentováni jako násilníci, invazivní a často jsou vykreslováni jako nájezdníci, kteří přišli obsadit Českou republiku a Slovensko a mezitím budou unášet a znásilňovat české a slovenské ženy. Čeští a Slovenští občané jsou poté

³¹ Nemusí být vlastně ani muslimy a bez tak jsou s nimi ztotožňovány.

vykreslování v přesném opaku, z logiky věci, kdy tito aktéři hlásají, že muslimové jsou zcela nekompatibilní, tedy jako pracovití, mírumilovní a civilizovaní. Každopádně žádné z pasáží programu a příspěvky na Facebooku, neoplývaly používáním islamofobie v přímo rasistických konotacích. Ve všech případech se jednalo o vymezování proti kultuře a kulturním návykům migrantů, které nejsou kompatibilní s těmi českými anebo slovenskými. Nejblíže se zkoumaný obsah, který nesl známky islamofobie podobal kulturnímu rasismu anebo xeno-rasismu, jenž jsou oba definovány v teoretické části práce. Tomuto označení by odpovídala i ochota politických elit označit sebe sama za xenofobní, zatímco rasismus, alespoň navenek, odmítají.

Dalším aspektem, který vyplývá ze zkoumaných dat je propojení silně islamofobních nebo národoveckých politických elit se silnou kritikou Evropské unie a návrhy o vystoupení z Evropské unie. V českém prostředí je tímto aktérem strana SPD a její předseda Tomio Okamura. Na Slovensku jsou těmito aktéry strany SNS a ĽSNS. SNS je v tomto ohledu umírněnější než SPD a ĽSNS, ale navrhuje, aby Slovensko opustilo Evropskou unii v případě, že Slovensko bude ztrácet svou suverenitu a slovenská národní identita bude v ohrožení. U SPD a ĽSNS se jedná o totožná vyjádření ohledně diktátu z Bruselu a řízené islamizaci Evropy skrze orgány Evropské unie, která jsou základem pro postoje o vystoupení z Evropské unie.

6. 3. Třetí výzkumná otázka

Odlíšnost předvolebních programů a Facebooku ve zkoumané tematice

U aktérů, u kterých je možné posoudit, zda se jejich předvolební program a příspěvky na Facebooku neliší, nedocházelo k žádným zásadním odchylkám na Facebooku, které by výrazným způsobem měnily výklad předvolebního programu. Jediné dvě odchylky, jedna v České republice a jedna na Slovensku, jsou předsedové stran SAS a ČSSD, Richard Sulík a Milan Chovanec. Oba dva posunuli vnímání migrace více směrem k islamofobním konotacím, nežli tomu bylo v programu. U ČSSD byl odklon předsedy od strany markantním, jelikož ČSSD se k migraci nikterak negativně v předvolebním programu nevyjadřovala, zatímco Milan Chovanec rámoval migrační krizi podobně jako aktéři kategorie 3.

Každopádně využívání Facebooku bylo čtenější u českých politických elit, zejména u předsedů. Na Slovensku Facebook ve zkoumané době neměli čtyři předsedové a ti, kteří ho měli, ho spíše využívali na sdílení fotek a pozvánek na různá setkání, nežli na prezentaci svých hodnot a postojů.

7. Závěr

Hlavním cílem této práce bylo zjistit, jakým způsobem dochází k tvorbě skupin „My“ a „Oni“ v České republice a na Slovensku a jaké jsou nejcitelnější rozdíly v obsahu těchto kategorií v obou zemích. Tyto konstrukce jsou vztaženy ke kontextu soudobé migrační krize z Blízkého Východu a Severní Afriky do Evropy.

Česká republika a Slovensko mají v této problematice některé společné prvky. Každopádně v obecné rovině pojmání národa a jeho ohrožení lze najít podstatné rozdíly. Největším rozdílem ohledně konstrukce národa je jeho pojmání jako samostatného anebo v rámci určité civilizace. Zatímco v České republice obecně platí, že český národ je vykreslován jako součást západní, evropské civilizace, tak na Slovensku je toto pojmání národa většinově vztažené ke Slovensku jako národnímu autonomnímu státu. Odlišnosti lze nalézt i u hodnot, které jsou prezentovány jako základy národa. Zatímco prezentace české národní identity je založena na kořenech humanismu, židovství, křesťanství, ale i antiky, tak slovenská národní identita je velmi často vztahována ke křesťanství a křesťanům, jakožto základům národa a ostatní kořeny národní identity bývají upozaděny, kdy například v kontextu kořenů slovenské národní identity zcela absentují zmínky o židovských kořenech.

Ohledně ohrožení České republiky a Slovenska a jejich národních identit panuje v obou zkoumaných prostředích shoda, jelikož jako největší hrozba jsou vnímáni migranti, kteří jsou obecně spojováni s islámem a muslimy. Na druhou stranu jsou v tomto ohledu také patrné velké rozdíly. Tyto rozdíly jsou vztaženy a pravděpodobně vycházejí z konstrukce jednotlivých národních identit. V České republice je problematika migrace obecně prezentována jako hrozba, která se primárně České republiky netýká a taktéž užívání islamofobie je u českých politických elit ve zkoumaných platformách skoro nepřítomné, kromě strany SPD. Ohledně Slovenska je obecným trendem rámování migrace jako primárního

ohrožení slovenských hranic, kdy této konstrukci odpovídají i navrhovaná řešení, jelikož se povětšinou jedná o řešení nabízející hermetické uzavírání státních hranic. Taktéž užívání islamofobie v rámci slovenských politických elit a zvolených platforem je mnohem četnější nežli v případě České republiky a migranti jsou prezentováni jako ohrožení kultury skrze jejich inherentně daný dobovačný chtíč a nemožnost přizpůsobení se slovenským zvykům a tradicím.

Je zřejmé, že nynější skupinou „Oni“ v současném kontextu České republiky a Slovenska jsou Arabové, migranti a muslimové a to zejména od počátku současné migrační krize v polovině roku 2015. Každopádně v obou zkoumaných státech byla dlouhodobější klesající tendence oblíbenosti těchto skupin, což mohlo mít mnoho důvodů, např. mezinárodní terorismus, nezvládnutí integrace migrantů do společnosti v Západní Evropě aj. Nejasným, ale zůstává, jak dlouho zůstanou obsahem skupiny „Oni“ právě migranti spojování se vším islámským, jelikož náplň kategorie „Oni“ se časem v závislosti na mezinárodních okolnostech proměňuje, ale jistým zůstává, že skupina „My“ potřebuje ke své existenci skupinu „Oni“. Tím pádem je více než zřejmé, že vždy bude existovat určitá národní nebo civilizační hrozba, ať již reálná nebo smyšlená.

8. Zdroje

Al Raffie, Dina (2013). Social Identity Theory for Investigating Islamic Extremism in the Diaspora. *Journal of Strategic Security* Vol 6. No 4., s. 67-91.

Anderson, Benedict (1983). *Imagined communities* (London: Verso).

Andrej Babiš [Facebook] Andrej Babiš (<https://www.facebook.com/AndrejBabis/>), 12. 1. 2019).

Androvičová, Jarmila (2015). Sekuritizácia migrantov na Slovensku – analýza diskurzu. *Sociológia* Vol. 47. No. 4., s. 319-339.

ANO (2017). *Ted' nebo nikdy: Ten jediný program, který potřebujete* (<https://www.anobudelip.cz/file/edee/2017/09/program-hnuti-ano-pro-volby-do-poslanecke-snemovny.pdf>), 12. 1. 2019).

ANO 2011 [Facebook] ANO (<https://www.facebook.com/anobudelip/>), 12. 1. 2019).

Baldwin, John (2017). *Culture, Prejudice, Racism, and Discrimination* (<http://oxfordre.com/communication/view/10.1093/acrefore/9780190228613.001.0001/acrefore-9780190228613-e-164?rskey=y6Dd5E&result=1>), 12. 4. 2019).

Blaut, James M. (1992). Theory of cultural racism. *Antipode* Vol. 24. No. 4., s. 289-299.

Bonansinga, Donatella (2017). The role of public discourse in threat framing: the case of islamophobia in Czech republic. *CES working papers* Vol. 7. No. 4., s. 824-839.

Breuilly, John (1993). *Nationalism and the State* (Manchester: University Press).

Brubaker, Rogers (2017). Between nationalism and Civilizationism: the European populist moment and in comparative perspective. *Ethnic and Racial studies* Vol. 40. No. 8., s. 1-36.

Burleigh, Michael – Wippermann, Wolfgang (2015). Racism. In: Hayes, Peter (ed.), *How was it possible?* (Nebraska: University press), s. 18-29.

Callens, Marie-Sophie – Meuleman, Bart – Valentova, Marie (2015). *Perceived Threat, Contact and Attitudes towards the Integration of Immigrants. Evidence from Luxembourg* (<https://www.liser.lu/?type=module&id=104&tmp=3885>, 12. 4. 2019).

Cinnirella, Marco (2014). The role of perceived threat and identity in islamophobic prejudice. In: Jaspal, Rusi – Breakwell Glynis M. (ed.), *Identity Proces Theory* (Cambridge: Cambridge University Press), s. 253-269.

Cohen, Stanley (2011). *Folk Devils and Moral Panics* (London: Routledge).

CVVM (2008). *Vztah k různým národnostním skupinám žijícím v ČR* (<http://cizinci.cz/repository/3036/file/28.pdf>, 12. 4. 2019).

CVVM (2017). *Vztah české veřejnosti k národnostním skupinám žijícím v ČR – březen 2017* (https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4284/f9/ov170425.pdf, 12. 4. 2019).

Český statistický úřad (2014). *Náboženská víra obyvatel podle výsledků sčítání lidu* (<https://www.czso.cz/documents/10180/20551795/17022014.pdf/c533e33c-79c4-4a1b-8494-e45e41c5da18?version=1.0>, 12. 4. 2019).

ČSSD (2017). *Dobrá země pro život* (<https://www.cssd.cz/data/files/program-210x210-seda.pdf>, 12. 1. 2019).

ČSSD [Facebook] ČSSD (https://www.facebook.com/cssdcz/?ref=br_rs, 12. 1. 2019).

Doty, Roxanne L. (1996). Immigration and national identity: constructing the nation. *Review of international Studies* Vol. 22. No. 5., s. 235-255.

Erel, Umut (2007). Racism and anti-racism in Europe: a critical analysis of concepts and frameworks. *European Review of Labour and Research* Vol. 13. No. 3., s. 359-375.

Eriksen, Thomas H. (1995). We and Us: Two Modes of Group Identification. *Journal of Peace Research* Vol. 32. No. 4., s. 427-436.

Esparza, Daniel (2010). National Identity and the Other: imagining the EU from Czech Lands. *The Journal of Nationalism and Ethnicity* Vol. 38 No. 3., s. 413-436.

Eúropské noviny (2016). *Lubomír Galko: Policajtov je dost, potrebujú len lepši výcvik* (<https://europskenoviny.sk/2016/02/05/lubomir-galko-policajtov-je-dost-potrebuju-len-lepsi-vycvik/>, 15. 3. 2019).

EuroZprávy (2017a). *Radikální muslimy odmítáme, Česko musí vyjednat výjimku A důchody? Levice nic nevymyslela, říká Fiala* (<https://eurozpravy.cz/domaci/politika/203000-radikalni-muslimy-odmitame-cesko-musi-vyjednat-vyjimku-a-duchody-levice-nic-nevymyslela-rika-fiala/>, 12. 4. 2019).

EuroZprávy (2017b). *Ze Slováků je národ xenofobů? Odpor k menšinám vzrostl, ukázala studie* (<https://eurozpravy.cz/zahranicni/eu/210027-ze-slovaku-je-narod-xenofobu-odpor-k-mensinam-vzrostl-ukazala-studie/>, 12. 4. 2019).

Fearon, James D. – Laitin, David D. (2000). Violence and the Social Construction of Ethnic Identity. *International Organizations* Vol. 54. No. 4. s. 845-877.

Feket, Liz (2009). *A Suitable Enemy* (London: Pluto Press).

Gurr, Ted R. (1994) Peoples against states: Ethnopolitical conflict and the changing world system. *International Studies Quarterly* Vol. 38. No. 3., s. 344-377.

Hafez, Farid (2018). Street-level and government-level Islamophobia in the Visegrád Four countries. *Patterns of Prejudice* Vol. 52. No. 5., s. 436-447.

Halliday, Fred (1999). ‘Islamophobia‘ reconsidered. *Ethnic and Racial Studies* Vol. 22. No. 5., s. 892-902.

Hobsbawm, Eric J. (1990). *Nations and nationalism since 1780* (Cambridge: Cambridge University press).

Hobsbawm, Eric J. (1992). Ethnicity and Nationalism in Europe Today. *Anthropology Today* Vol. 8. No. 1., s. 3-8.

Holý, Ladislav (1994). Metaphors of the Natural and the Artificial in Czech Political Discourse. *Man, New Series* Vol. 29. No. 4., s. 809-829.

Charvát, Jan (2007). *Současný politický extrémismus a radikalismus* (Praha: Portál).

iDnes (2012). *Obří požár zničil slovenský hrad Krásna Hôrka* (https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/obri-pozar-znicil-slovensky-hrad-krasna-horka.A120310_161250_zahranicni_brm, 12. 4. 2019).

iDnes (2017a). *Evropa není Ježíš, aby všechny migranty přijala, říká ministr Stropnický* (<https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/martin-stropnicky-ministr->

zahranici-rozhovor-migrace-evropa-kvoty.A171221_132031_domaci_kop, 12. 1. 2019).

iDnes (2017b). *Babiš: Evropa nespasí celou planetu. Musíme si zachovat svou identitu* (https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/babis-rozhovor-s-novinari-po-predstaveni-programu.A170903_162933_domaci_kop, 12. 1. 2019).

Iness (2016). *Analýza odhalila, ktoré strany majú najlepší volebný program. Smer prepadol* (<https://www.iness.sk/sk/stranka/11381-Analyza-odhalila-ktore-strany-maju-najlepsii-volebny-program-Smer-prepadolPluska>, 15. 3. 2019).

Iqbal, Zafar (2010). Understanding islamophobia: Conceptualizing and Measuring the Construct. *European Journal of Social Sciences* Vol. 13. No. 4., s. 574-590.

Islam, Gazi (2014). Social Identity Theory. In: Teo, Thomas (ed.), *Encyclopedia of critical Psychology* (Berlin: Springer-Verlag), s. 1781-1783.

Kalmar, Ivan (2018). Islamophobia in the East of the European Union: an introduction. *Patterns of Prejudice* Vol 52. No 5., s. 389-405.

KDU-ČSL (2017). *ZODPOVĚDNĚ pro společný domov* (<https://www.kdu.cz/getattachment/f3c301fb-b96a-4915-87e4-6ad5713164a3/Volebni-program-2017-2021.aspx>, 12. 1. 2019).

KDU-ČSL [Facebook] KDU-ČSL (<https://www.facebook.com/kducs/>, 12. 1. 2019).

Kinvall, Catarina (2017). Racism and the role of imaginary others in Europe. *In Nature Human Behaviour* Vol. 1. No. 8., s. 1-4.

KSČM (2017). *Volební program KSČM pro volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky* (<https://www.kscm.cz/sites/default/files/soubory/Pro>

gram%20KS%C4%8CM/volebni_program_kscm_pro_volby_do_ps_pcr_2017.pdf, 12. 1. 2019).

KSČM [Facebook] KSČM – Komunistická strana Čech a Moravy (<https://www.facebook.com/komunistickastranacechamoravy/>, 12. 4. 2019).

L'SNS (2016). *10 bodov za naše Slovensko* (<http://www.naseslovensko.net/wp-content/uploads/2015/01/Volebn%C3%BD-program-2016.pdf>, 15. 3. 2019).

Mader, Matthias – Scotto, Thomas J. – Reifler, Jason – Gries, Peter, H. – Isernia, Pierangelo – Schoen, Harald (2018). How political are national identities? A comparison of the United States, the United Kingdom, and Germany in the 2010s. *Research and Politics* Vol. 5. No. 3., s. 1-9.

McLeod, Saul (2008). *Social Identity Theory* (<https://www.simplypsychology.org/social-identity-theory.html>, 12. 4. 2019).

Milan Chovanec [Facebook] Milan Chovanec (<https://www.facebook.com/chovanec.milan/>, 12. 1. 2019).

Moscovici, Serge – Duveen, Gerard (2000). *Social Representations* (Cambridge: Polity Press).

Most - Híd (2016). *Občianská vízia* (http://obcianskavizia.sk/sites/default/files/obcianska_vizia.pdf, 15. 3. 2019).

Mudde, Cass – Kaltwasser Cristóbal R. (2017). *Populism: A Very Short Introduction* (Oxford: Oxford University Press).

Noviny SMERu (2016). *Robíme pre ľudí* (http://stwebsmer.strana-smer.sk/sites/default/files/noviny5_01-2016.pdf, 15. 3. 2019).

ODS (2017). *Silný program pro silné Česko* (<https://www.ods.cz/docs/volby2017/Program-ODS-2017-web.pdf>, 12. 1. 2019).

ODS [Facebook] ODS – Občanská demokratická strana (<https://www.facebook.com/ods.cz/>, 12. 1. 2019).

OLNO (2016). *Program za ľuské a rozumné Slovensko* (<http://www.obycajniludia.sk/wp-content/uploads/2016/02/program-olano.pdf>, 15. 3. 2019).

Oxford Dictionaries (nedatováno). *Islamophobia* (<https://en.oxforddictionaries.com/definition/islamophobia>, 12. 4. 2019).

Parlamentné listy (2016). *Nechcem žiť v spoločnosti, kde sa narodí viac moslimských detí ako nemuslimských* (<https://sulik.sk/nehcem-zit-v-spolocnosti-kde-sa-narodi-viac-moslimskych-deti-ako-nemoslimskych/>, 15. 3. 2019).

Partiesandelections (2016). *Slovakia* (<http://www.parties-and-elections.eu/slovakia.html>, 15. 3. 2019).

Piráti (2017). *Volební program černé na bílém pro volby 2017 do poslanecké sněmovny* (https://www.pirati.cz/assets/pdf/program_cerne_na_bilem.pdf, 12. 1. 2019).

Prokúpková, Vendula (2018). Two Mobilization Waves of the Czech Anti-Islam Movement. Collective Actors and the Identity Change of the Movement 2015-2016. *East European Journal of Society and Politics* Vol. 4. No. 4., s. 51 -71.

Richard Sulík [Facebook] Richard Sulík (<https://www.facebook.com/RichardSulik/>, 15. 8. 2019).

Robert Fico (2016a). *Po Kolíne* (<https://komentare.hnonline.sk/dnes-pise/545922-robert-fico-exkluzivne-pre-hn-po-koline>, 15. 3. 2018).

Robert Fico (2016b). *Samovraždná politická korektnosť* (<https://komentare.hnonline.sk/dnes-pise/549006-robert-fico-samovrazedna-politicka-korektnost>, 15. 3. 2019).

Rosůlek, Přemysl (2018). Editorial: Reflections on Islamophobia in Central and Eastern Europe. *Journal of Nationalism* Vol. 12. No. 2., s. 151-161.

SAS [Facebook] *Sloboda a Solidarita* (<https://www.facebook.com/stranasas/>, 15. 3. 2019).

SAS (2016). *Volebný program* (<http://oldweb-sulik.sk/wp-content/uploads/2015/11/volebny-program-sas-volby-2016.pdf>, 15. 3. 2018).

Sivanandan, Ambalavaner (2006). Race, terror and civil society. *Race and Class* Vol. 47. No. 3., s. 1-8.

Smer – SD (2012). *Programové zameranie strany SMER – sociálna demokracia na volebné obdobie 2012- 2016* (https://is.muni.cz/el/1423/jaro2015/EVS187/um/programove_zameranie_2012-2016.pdf, 15. 3. 2019).

Smer – SD [Facebook] Smer – SD (<https://www.facebook.com/smersd/>, 15. 3. 2019).

Smer – SD (2016). *Priority programu strany Smer – SD pre roky 2016 – 2020* (<http://strana-smer.sk/priority-programu-strany-smer-sd-pre-roky-2016-2020-0>, 15. 1. 2019).

Smith, Anthony D. (1991). *National Identity* (London: Penguin Books).

Smith, Anthony D. (1998). *Nationalism and Modernism* (London: Routledge).

SNS (2016). *Volebný program pre silný štát 2016 – 2020* (http://sns.sk/wp-content/uploads/2017/04/volebny_program_2016.pdf, 15. 3. 2018).

Solomon, Sheldon – Greenberg, Jeff L., Pyszczynski (1991). A Terror Management Theory of Social Behavior: The Psychological Functions of Self-Esteem and Cultural Worldwide. *Experimental Social psychology* Vol. 24. No. 3., s. 93-159.

SPD (nedatováno). *Politický program SPD* (<https://www.spd.cz/program>, 12. 1. 2019).

SR – BK (2016). *Program* (<https://hnutie-smerodina.sk/Program-Hnutia-Sme-Rodina.pdf>, 15. 3. 2019).

STAN (2017). *Program STAN 2017* (https://www.starostove-nezavisli.cz/fmfile/0/files/volby17/STAN_program_17_final.pdf, 12. 1. 2019).

Statista (2019). *Forecast of Facebook user numbers in Slovakia from 2015 to 2022* (<https://www.statista.com/statistics/568836/forecast-of-facebook-user-numbers-in-the-slovakia/>, 12. 4. 2019).

Stem (2001). *Tolerance k menšinám postupně roste* (<https://www.stem.cz/tolerance-k-mensinam-pozvolna-roste/>, 12. 4. 2019).

Stephan, Walter G. – Stephan, Cookie W. (1999). Anxiety in intergroup realtions. A comparison of anxiety/uncertainty management theory and integrated threat theory. *Intercultural Rel* Vol. 23. no. 4., s. 613-628.

Sundstrom, Ronald R. (2017). Sheltering Xenophobia. *Critical philosophy of race* Vol. 1. No. 1., s. 68-85.

Štatistický úrad Slovenskej republiky (2014). *Sčítanie obyvateľov, Domov a Bytov 2011* (https://slovak.statistics.sk/wps/wcm/connect/82a7f501-e63e-476e-b9f5-b44c10d8efa1/Fakty_o_zmenach_v_zivote_obyvatelov_SR.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-82a7f501-e63e-476e-b9f5-b44c10d8efa1-kFxKxNd, 12. 4. 2019).

Tajfel, Henri – Turner, John C. (1986). The Social Identity Theory of intergroup behaviour. In: Worchel S. – Austin W. G. (ed.), *Psychology of Intergroup Relation* (Chicago: Hall Publisher), s. 7-24.

Tajfel, Henri (1981). *Human Groups and Social Categories* (Cambridge: Cambridge University Press).

Tomio Okamura [Facebook] Tomio Okamura – SPD (<https://www.facebook.com/tomio.cz/>, 12. 1. 2019).

TOP 09 (2017). *Volební program* (https://www.top09.cz/files/soubory/volebni-program-2017-do-poslanecke-snemovny_1717.pdf, 12. 1. 2019).

UNHCR (2001). *International Migration, Racism, Discrimination and Xenophobia* (http://publications.iom.int/system/files/pdf/international_migration_racism.pdf, 12. 4. 2019).

Vlachová, Klára – Řeháková, Blanka (2009). Identity of non-self-evident nation: Czech national identity after the break-up of Czechoslovakia and before accession to the European Union. *Nations and Nationalism* Vol. 15. No. 2., s. 254-279.

9. Resumé

This master thesis is based on qualitative analysis and is mainly focused on what are the main difference between construction of „We“ and „Them“ groups in the context of czech and slovak political elites. This thesis is divided into three different but related parts.

First part is theoretical framework in which I am concern with theoretical approaches about constructions of national identities and potential threats which can endanger entire existence of national identities and theirs cultures. I am also dealing with notions such as prejudices, rascism, xenophobia and islamophobia. These notions are then used for creation of criterias which are helpful in last part of this thesis. Second part is based around interpretation of data which were obtained from pre election parties manifestos and also from Facebooks profiles of chosen political parties and their chairmans by the use of chosen key words. Third and final part of the thesis is comparison of czech and slovak construction of „We“ and „Them“ groups. During this comparison are data which were acquired in part two assign to certain criteria which were set in the first part of the thesis. Comparison of Czech republic and Slovakia is then based on comparison of the criterias and their content which were assign to each of the state.

Czech and slovak construction of „We“ and „Them“ groups have many similarities. On the other hand there can be found significant differences between both constructions. First difference is mainly based around perception of Czech or Slovak republic as part of greater civilization or as only nation-state. Second difference is stemming from presentation of values because czech values seems to be secular or based on only christian roots but contrary to that slovak values are in higher extent based around Christianity as institutionalized religion in slovak society.

10. Přílohy

Tabulka č. 1: Počet sledujících na českých sociálních sítích

Strana	Počet sledujících	Předseda	Počet sledujících
ANO 2011	104. 806	Andrej Babiš	157. 680
ODS	58. 086	Petr Fiala	38. 208
Piráti	129. 851	Ivan Bartoš	X ³²
SPD	33. 223	Tomio Okamura	261. 227
KSČM	10. 574	Vojtěch Filip	X
ČSSD	26. 138	Milan Chovanec	5. 640
KDU-ČSL	23. 248	Pavel Bělobrádek	10. 111
TOP 09	118.675	Miroslav Kalousek	57. 611
STAN	20. 483	Petr Gazdík	3. 483

Zdroj: Autor via Facebook ke dni 12. 1. 2019

Tabulka č. 2: Počet sledujících na slovenských sociálních sítích

Strana	Počet sledujících	Předseda	Počet
Smer – SD	42. 854	Robert Fico	X
SAS	125.154	Richard Sulík	86.228
OLNO	113.212	Igor Matovic	4.427
SNS	73. 122	Andrej Danko	X
L'SNS	X	Marian Kotleba	X
SM – BK	82.257	Boris Kollar	123.339
Most – Híd	12.227	Bugár Béla	25.345
Sieť	18.644	Radoslav Procházka	X

Zdroj: Autor via Facebook ke dni 12. 1. 2019

³² X – předseda nemá veřejný profil nebo v době výzkumu profil neexistoval.

Tabulka č. 4: Poměr obsahu ohledně skupin „My“ a „Oni“³³

Strana	A ³⁴	B ³⁵
ANO 2011	118.595/317	3.586/6
ODS	35.540/484	1,183/8
Piráti	31.565/222	178/0
SPD	25.579/416	6.683/52
KSČM	31.350/498	924/5
ČSSD	60.410/203	928/1
KDU-ČSL	36.464/359	1364/2
TOP 09	104.023/488	8.629/1
STAN	106.002/317	523/0

Zdroj: Autor via Facebook ke dni 12. 1. 2019

Tabulka č. 5: Poměr celkový počet příspěvků/ příspěvky ohledně „My“ a „Oni“

Předseda	A	B
Andrej Babiš	420	4
Petr Fiala	312	3
Ivan Bartoš	X	X
Tomio Okamura	346	73
Vojtěch Filip	X	X
Milan Chovanec	72	15
Pavel Bělobrádek	131	0
Miroslav Kalousek	91	1
Petr Gazdík	80	0

Zdroj: Autor via Facebook ke dni 12. 1. 2019

³³ Všechna data v tabulkách č. 4 – 7 zpracována autorem na základu analýzy vybraných dat.

³⁴ A – celkový počet znaků programu/ celkový počet příspěvků na Facebooku

³⁵ B – obsah předvolebního programu/ počet příspěvků věnující se skupinám „My“ a „Oni“

Tabulka č. 6: Poměr celkový obsah/ obsah ohledně „My“ a „Oni“

Strana	A	B
Smer – SD	X/97	X/6
SAS	229. 361/422	2228/8
OLNO	522. 343/461	15.458/1
SNS	50. 008/189	8322/2
L'SNS	13. 458/X	4828/X
SR – BK	50,859/247	4. 158/3
Most – Híd	322. 829/109	X/X
Siet'	X/189	X/X

Zdroj: Autor via Facebook ke dni 12. 1. 2019

Tabulka č. 7: Poměr celkový počet příspěvků/ příspěvky ohledně „My“ a „Oni“

Předseda	A	B
Rober Fico	X	X
Richard Sulík	197	23
Igor Matovic	168	1
Andrej Danko	X	X
Marian Kotleba	X	X
Boris Kolar	196	1
Búgar Béla	74	X
Radoslav Procházka	X	X

Zdroj: Autor via Facebook ke dni 12. 1. 2019